

Ragnhild Annie Fuglseth

Så teksten passer

En narrativ analyse og ei didaktisk drøfting av hvordan Luk 1,26-38 er tilpasset for barn i «Maks hjelp» og «Sprell levende».

Kandidatnummer: 2105

Veileder: Førsteamanuensis Kristin Moen Saxegaard
AVH 504 – Spesialavhandling med metode (30 ECTS)

Profesjonsstudiet i teologi
Det teologiske Menighetsfakultet
Høsten 2010

Innhold

1	Innledning	6
2	Metode og forskning.....	9
2.1	Narrativ analyse av bibeltekster	10
2.1.1	<i>Forteller</i>	11
2.1.2	<i>Setting</i>	12
2.1.3	<i>Plot</i>	12
2.1.4	<i>Karakterer</i>	13
2.1.5	<i>Adressat</i>	14
2.2	Den didaktiske relasjonsmodellen	15
2.2.1	<i>Mål</i>	17
2.2.1	<i>Barna</i>	17
2.2.1	<i>Faginnhold</i>	17
2.2.1	<i>Formidlingsform</i>	18
2.2.1	<i>Materiellforfatterne</i>	18
2.2.1	<i>Bibeltekstene</i>	18
2.3	Barn og bibeltekster	18
3	Presentasjon av <i>Maks hjelp</i> og <i>Sprell levende</i>.....	21
3.1	Bakgrunnsinformasjon	21
3.2	<i>Maks hjelp</i>	23
3.2.1	<i>Mål</i>	23
3.2.1	<i>Bibeltekstene</i>	23
3.2.2	<i>Formidlingsform</i>	24
3.3	<i>Sprell levende</i>.....	25
3.3.1	<i>Mål</i>	25
3.3.2	<i>Bibeltekstene</i>	26
3.3.3	<i>Formidlingsform</i>	26
4	Analyse og drøfting av Luk 1,26-38 og tekstveiledningene.....	29
4.1	Litterær sammenheng.....	29
4.1.1	<i>Jesus og Johannes</i>	29
4.1.2	<i>Davidskongen</i>	30
4.1.3	<i>Tilpasningsgrep</i>	32
4.2	Fortelleren.....	34
4.2.1	<i>Fortellerrollen</i>	34

4.2.2	<i>Virkemidler</i>	36
4.2.3	<i>Tilpasningsgrep</i>	38
4.3	Setting	40
4.3.1	<i>Tilpasningsgrep</i>	42
4.4	Plot	42
V. 26-27:	<i>Gabriel ble sendt</i>	42
V. 28:	<i>Gabriel kom inn til Maria og snakket</i>	43
V. 29:	<i>Maria reagerte</i>	44
V. 30-33:	<i>Gabriel snakket</i>	45
V. 34:	<i>Maria stilte et spørsmål</i>	45
V. 35-37:	<i>Gabriel svarte</i>	47
V. 38a:	<i>Maria svarte</i>	48
V. 38b:	<i>Gabriel drog</i>	49
4.4.1	<i>Plotet som helhet</i>	49
4.4.2	<i>Tilpasningsgrep</i>	50
4.5	Karakterer	51
4.5.1	<i>Gabriel</i>	52
4.5.2	<i>Gud</i>	57
4.5.3	<i>Maria</i>	60
4.5.1	<i>Tilpasningsgrep</i>	64
4.6	Adressat	66
4.6.1	<i>Tilpasningsgrep</i>	67
5	Avslutning: En tekst som passer?	69
5.1	Tekstene	69
5.2	Materiellforfatterne	70
5.3	Faginnhold	70
5.4	Formidlingsform	71
5.5	Barna	72
5.6	Mål	72
5.7	Konklusjon	73
6	Kilder og litteratur	74
6.1	Forsidebilde	74
6.2	Kilder	74
6.3	Verktøy	74
6.4	Nettressurser	74
6.5	Litteratur	75

6.6 Vedlegg	79
6.6.1 <i>Maks hjelp</i> : «Hjelpepunkter til selv å fortelle bibelhistorien» (<i>MH 1</i>).....	79
6.6.2 <i>Maks hjelp</i> : «Maria, Jesu mor» (<i>MH 2</i>).....	80
6.6.3 <i>Sprell levende</i> : «Fortelling med flanellograf» (<i>SL 1</i>).....	81
6.6.4 <i>Sprell levende</i> : «Josef-monolog» (<i>SL 2</i>).....	83

Forkortelser

<i>MH</i>	<i>Maks hjelp – Den røde tråden i NT. Interaktiv bibelvandring.</i> Oslo: Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM), NLM-Ung, 2007.
<i>MH 1</i>	«Hjelpepunkter til selv å fortelle bibelhistorien» i <i>Maks hjelp – Den røde tråden i NT</i> , s. 14. Se vedlegg.
<i>MH 2</i>	«Maria, Jesu mor» i <i>Maks hjelp – Den røde tråden i NT</i> , s. 71-72. Se vedlegg.
<i>SL</i>	<i>Sprell levende.</i> Norsk søndagsskoleforbund (NSSF). <i>Sprell levende.</i> Bibelpakke 4/2007. Oslo, 2006-.
<i>SL 1</i>	«Formidling alternativ 4: Fortelling med flanellograf» i <i>Sprell levende</i> , s. 25-26. Se vedlegg.
<i>SL 2</i>	«Formidling alternativ 1: Josef-monolog» i <i>Sprell levende</i> , s. 12. Se vedlegg.

1 Innledning

Bibelfortellinger formidles ofte til barn i tilpasset form. De gjenfortelles, omskrives eller framføres ved hjelp av ulike virkemidler. Trosopplærere lager slike tilpasninger hele tida – eller gjør bruk av det andre har laget. På hvilken måte påvirkes formidlinga av bibelfortellinger av å bli tilpasset for barn? Hvordan bør en bibeltekst tilpasses for å kunne ivareta barna samtidig som en formidler teksten på en god måte? Mitt utgangspunkt er å undersøke overgangen fra bibeltekst til formidling i et formidlingsmateriale. Jeg vil undersøke i detalj hvordan teksten er tilpasset, ta for meg hvilke faktorer tilpasningene ser ut til å være styrt av og vurdere hvordan tilpasninga fungerer.

Jeg har valgt å ta for meg Luk 1,26-38 – fortellinga om Maria, engelen Gabriel og budskapet om Jesu fødsel. Jeg vil undersøke hvordan den er lagt fram i to formidlingsopplegg for barn: Norsk Luthersk Misjonssambands *Maks hjelp (MH)*¹ og Norsk Søndagsskoleforbunds *Sprell levende (SL)*.² Oppleggene er laget for å brukes i søndagsskoler og andre barnegrupper i ulike kristne sammenhenger. De gir forslag til samlinger hvor bibelfortellinger formidles gjennom muntlig fortelling, drama, bilder, lek, visuelle hjelpemidler, mat, sang, bønn og samtale. Både *Maks hjelp* og *Sprell levende* er prosjekter som fikk støtte av trosopplæringsreformen «Størst av alt». De ligger tett opp mot tanken om totalformidling i *Plan for trosopplæring i den norske kirke*: «trosopplæringen innebærer en totalformidling, der opplevelser, handlinger, ritualer, følelser, kunnskaper og erfaringer spiller sammen».³ At oppleggene har stor variasjon i formidlingsform er en av grunnene til at jeg vil undersøke disse i stedet for barnebibler eller andre litterære formidlingsformer. De er også i større grad enn barnebibler lagt opp til å brukes i organisert trosopplæring, noe som er relevant i forhold til mitt eget yrkesvalg og egne interesser. I tillegg er det forsket mer på barnebibler enn på slike opplegg (se kap. 2.)

¹ *Maks hjelp – Den røde tråden i NT. Interaktiv bibelvandring*. Oslo: Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM), NLM-Ung, 2007.

² *Sprell levende*. Oslo: Norsk søndagsskoleforbund (NSSF), 2006-.

³ *Gud gir - vi deler: plan for trosopplæring i Den norske kirke*. Oslo: Den norske kirke – Kirkerådet, 2010, s. 10.

Luk 1,26-38 er en relevant tekst av flere grunner. Den brukes i begge oppleggene og er vanlig i barnebibler.⁴ Den er pretekst i Den norske kirke på Maria budskapsdag, men er også naturlig å bruke i formidling for barn i forberedelsen til jul. Den peker tilbake til gammeltestamentlige Messiasprofetier, og Gud, Jesus og Den hellige ånd er omtalt. Vi møter en engel, noe som er relevant i forhold til aktuell debatt og populære forestillinger, og problemstillinga rundt jomfrudom og graviditet kan være utfordrende å forklare for barn. Karakteren Maria har ikke fått så stor oppmerksomhet i vår kontekst, og er spennende å utforske.

Jeg vil se på oppleggene slik de fremstår i skriftlig form. Fokuset er på prosessen med å utforme formidlinga – fra planleggerens ståsted. Det betyr at jeg ikke skal se på hvordan oppleggene faktisk fungerer når de brukes sammen med barn. Jeg ser heller ikke på det ikke-skriftlige materialet oppleggene inneholder, som bilder, film, dataspill, rekvisitter og formingsmateriell, selv om det hadde vært interessant. Jeg har valgt det bort for å avgrense og fordi det hadde krevd ei anna teoretisk tilnærming. Det hadde også vært interessant å se på flere bibeltekster, flere typer formidlingsmateriale, og jeg kunne ha sett på tekstutvalget i oppleggene og om teksten bør være med i et slikt opplegg. Selv om jeg forholder meg til en spesifikk tekst og et spesifikt formidlingsmateriale er målet å i tillegg ha et generelt perspektiv på formidling av bibelfortellinger for barn.

Tilpasning av tekster handler både om teksten og om barna. Derfor vil jeg kombinere to fagfelt – bibelfag og didaktikk. For å analysere bibelteksten vil jeg bruke narrativ analyse, og for å drøfte tilpasninga vil jeg bruke den didaktiske relasjonsmodellen. Jeg vil også ta med innspill fra barneteologien som grunnlag for drøftinga av bibelformidling for barn. Dette beskrives nærmere i kapittel 2 – *Metode og forskning*. Der vil jeg også kort vise til annen forskning på barn og bibeltekster. Videre vil jeg i kapittel 3 – *Presentasjon av Maks hjelp og Sprell levende* gi bakgrunnsinformasjon om oppleggene og den tekstveiledninga jeg har valgt. Hovedvekten i avhandlinga vil

⁴ F.eks.: Bjørlykke, Oskar. *Bibel for barn*. Oslo: IKO-Forlaget og Verbum/Bibelselskapet, 1999; Møllehave, Johannes. *Barnas bibel på vers og rim*. Oslo: Det norske bibelselskap, 1999; Garff, Synne. *Den store barnebibelen*. Oversatt av Arne Berggren og Kristine Berg. Oslo: Det norske bibelselskap, 2008; Larcombe, Jennifer Rees. *Barnebibelboken Guds hemmelige plan*. Oversatt av Aud Sæverås. Oslo: Lunde, 1992.

være på kapittel 4 – *Analyse og drøfting av Luk 1,26-38 og tekstveiledningene*. Jeg vil gi en narrativ analyse av bibelteksten der jeg underveis undersøker oppleggenes framstilling og drøfter tilpasningsgrepene en har brukt. I kapittel 5 – *Avslutning: en tekst som passer?* vil jeg oppsummere hvordan oppleggene har forholdt seg til de ulike faktorene, vurdere dette og konkludere.

Begrepet «tilpasning» bruker jeg i vid forstand. Det innebærer både hva oppleggene legger til, trekker fra og fokuserer på, men også hvordan tilrettelegginga av formidlinga gjennom lek og aktivitet mer eller mindre bevisst fremstiller de ulike elementene i fortellinga. Når jeg ser etter hvordan teksten er tilpasset, vil jeg kalle de ulike typene tilpasning «tilpasningsgrep». *MH* og *SL* som helhet kaller jeg «opplegg». Materialet til éi samling kaller jeg for ei «tekstveiledning». Disse inneholder «formidlingsforslag», som er selve gjennomgangen av bibelfortellingene. De andre måtene en foreslår å formidle tekstene på i tekstveiledningene, for eksempel leker og aktiviteter, kaller jeg «totalformidlingselementer». Når jeg skal vise til de som har skrevet eller tenkt ut opplegget bruker jeg det ubestemte pronomenet «en» eller «materiellforfatterne», og den eller de som gjennomfører opplegget sammen med barna kaller jeg «formidleren.»

2 Metode og forskning

Lignende analyser av hvordan bibeltekster er tilpasset for barn finner vi i forskning på barnebibler. Astrid Ramsfjell⁵ og Sören Dalevi⁶ har begge undersøkt hvordan bibeltekster er brukt i barnebibler. Dalevi brukte narratologi for å analysere tekstene, og så på hva slags teologi som ble resultatet av tilpasninga – spesielt barnesyn, Jesusbilde og gudsbilde.⁷ Ramsfjell brukte også litteraturvitenskap som innfallsvinkel, og vurderte hva som er den implisitte leseren eller mottakerrollen i barnebiblene.⁸ På samme måte vil jeg vurdere hvordan tekstene er tilpasset, samtidig som jeg er mer interessert i prosessen med å tilpasse enn resultatet av tilpasninga.

Sprell levende har tidligere blitt omhandlet i en masteroppgave og en spesialavhandling, men med andre innfallsvinkler. Aarvik så på samarbeidet mellom skole og hjem i *SL* og NSSFs eldre materiell.⁹ Brandsæter så på synet på læring i Søndagsskolehåndboka som er en del av *SL*.¹⁰

For å kunne analysere tekstveiledningene har jeg valgt å først analysere bibelteksten ved hjelp av narrativ analyse. Narrativ analyse er nyttig når en skal tilpasse tekster for barn. Fortellinger brukes ofte i formidling for barn, fordi de har en god form, handling som gjør teksten spennende og karakterer vi kan identifisere oss med, og de kan knyttes opp mot egne livsfortellinger.¹¹ Analysen vil derfor gi et godt sammenligningsgrunnlag. Når jeg skal drøfte tilpasningsgrepene oppleggene har gjort, vil jeg gjøre det ut i fra en didaktisk tankegang. I følge Imsen handler didaktikk om «den opplæring, oppdragelse og sosialisering som skjer i skolen og i

⁵ Ramsfjell, Astrid. «*Kjære Gud, jeg har det godt*»: leserrolle og barndomskonstruksjon i religiøs didaktisk barnelitteratur. Trondheim: NTNU, 2008

⁶ Dalevi, Sören. *Gud som haver barnen kär?: barnsyn, gudsbild och Jesusbild i Barnens bibel och Bibeln i berättelser och bilder*. Stockholm: Verbum, 2007.

⁷ Ibid., s. 41

⁸ Ramsfjell. *Kjære Gud, jeg har det godt*, s. 21

⁹ Aarvik, Jorun Bergo. «Korleis stimulerer Norsk Søndagsskoleforbund sine tekstbøker til samarbeid mellom heim og sundagsskule: ein analyse av NSSF sine formidlingsreidskap 'Lederboka nr.1' og 'Sprell levende'». Bergen: Norsk lærerakademi, 2006.

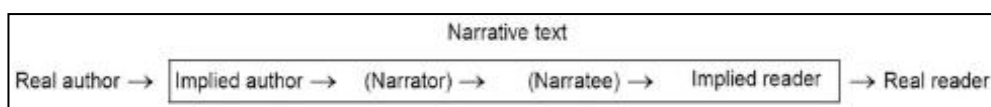
¹⁰ Brandsæter, Kristin. «Sprell levende læring? : en analyse av ulike syn på læring i Søndagsskoleforbundets 'Sprell levende'». Oslo: Det teologiske Menighetsfakultet, 2009.

¹¹ Kuhn, Karl. *The heart of biblical narrative: rediscovering biblical appeal to the emotions*. Minneapolis: Fortress Press, 2009, s. 33

utdanningsinstitusjoner med et nærmere bestemt pedagogisk mandat».¹² NLM og NSSF har egne planer for dåpsopplæring (*MH*, se 3.2.1) og trosopplæring (*SL*, se 3.3.1). Oppleggene er altså en del av ei tros- eller dåpsopplæring, og derfor er didaktikken en nyttig innfallsvinkel.

2.1 Narrativ analyse av bibeltekster

Narrativ analyse er en forholdsvis ny metode innenfor bibelforskninga. Fra slutten av 1700-tallet har ei historisk tilnærming vært rådende. En har forsøkt å analysere bibeltekstene på en objektiv og vitenskapelig måte og prøvd å finne ut til hva de bibelske forfatterne mente.¹³ Men rundt 1970-tallet tok flere forskere til orde for en mer litterær tilnærming. I denne tilnærminga tar en i bruk tolkningsgrep fra moderne litteraturvitenskap og forsøker å tolke teksten slik den er i sin ferdige form, som en enhet, og med mål om å forstå *teksten*, ikke den faktiske historiske hendelsen. En forholder seg til en implisert forteller og en implisert leser som er forutsatt i teksten, og er opptatt av dagens leser.¹⁴ Chatmans diagram viser dette:¹⁵

Narrativ analyse er ei av flere litterære tilnærminger. Altman skriver at en narrativ må ha narrativ materiale, handling og karakterer, fortellingsteknikker og «narrative drive» – noe som skaper interesse eller gjenkjennelse hos leseren.¹⁶ Litt forenklet vil jeg definere teksten som en narrativ ut i fra at den har karakterer, handling og kan avgrenses ut i fra konteksten. I narrativ analyse ser en på fortellingens oppbygning, fortellerstemme, karakterer, synsvinkel, tid og sted og andre narrative elementer. Jeg vil spesielt bruke *Mark as story* av Rhoads, Dewey og Michie i min analyse.¹⁷ Boka handler om Markusevangeliet, men inneholder et oversiktlig og godt oppsett for narrativ analyse generelt, med kategoriene «narrator», «setting», «plot», «characters»

¹² Imsen, Gunn. *Lærerens verden: innføring i generell didaktikk*. Oslo: Universitetsforlaget, 2009, s. 36-37.

¹³ Powell, Mark. *What is narrative criticism?* London: SPCK, 1993, s. 2; Hayes, John. *Biblical exegesis: a beginner's handbook*. Louisville: Westminster John Knox Press, 2007, s. 21

¹⁴ *Ibid.*, s. 19

¹⁵ Løland, Hanne. «Connecting the Dots – om lesere og lesning i Reader Response Criticism». *Tidsskrift for teologi og kirke* 79, nr. 3/4 - 2008, s. 167; Chatman, Seymour. *Story and discourse: narrative structure in fiction and film*. Ithaca; London: Cornell University Press, 1986, s. 151

¹⁶ Altman, Rick. *A theory of narrative*. New York: Columbia University Press, 2008, s. 10-21

¹⁷ Rhoads, David, Joanna Dewey og Donald Michie. *Mark as story: an introduction to the narrative of a gospel*. Minneapolis MN: Fortress Press, 1999.

og «the reader». Jeg vil følge dette oppsettet, men i tillegg vil jeg starte med et eget punkt om fortellingas litterære sammenheng. Dette gjør jeg fordi jeg velger en tekst som er en del av ei større fortelling, og fordi jeg vil se på hvordan oppleggene behandler fortellingas kontekst. Jeg vil også bruke «adressat» i stedet for leser, fordi tilpasninga først og fremst er rettet mot tilhørerne av formidlinga – barna. Jeg vil også supplere kategoriene med perspektiver fra andre forskere.

Det jeg presenterer i analysen vil være min tolkning, både av bibelteksten og av oppleggene. Analysen skal ikke være historisk-kritisk, men også en narrativ analyse må til en viss grad forholde seg til tekstens historiske situasjon og andre bibeltekster teksten kan ses i sammenheng med.¹⁸ Jeg vil bruke dette der det kan gi kunnskap om de narrative elementene og øke forståelsen for hva fortelleren vil med teksten.

2.1.1 Forteller

«Narrator», forteller, viser til den implisitte fortellerstemmen, en metode forfattere bruker for å forsøke å påvirke leseren.¹⁹ I analysen ser en etter fortellerens synsvinkel, verdier og normer, hvilken måte fortelleren henvender seg til adressaten på og hvilke teknikker, virkemidler og stilelementer fortelleren bruker for å forme fortellinga.²⁰ En skiller mellom første- og tredjepersonsforteller. Førstepersonsfortelleren er ofte selv en deltaker i det som skjer, mens tredjepersonfortelleren ikke er det og derfor har større frihet.²¹ Hvor mye vi får vite om karakterenes tanker og følelser²² og hvor mye informasjon leserne får som ikke karakterene i fortellinga har er avhengig av om fortelleren er allvitende.²³ Fortelleren kan *følge* ulike karakterer slik at de leder leserne gjennom fortellinga.²⁴ Kuhn undersøker hvordan lesere dras med inn i bibelske narrativer, og mener at det ofte spilles på følelser.²⁵ Jeg vil se hva slags forteller vi forholder oss til i vår tekst og hvilke virkemidler fortelleren bruker for å påvirke leseren. Jeg vil sammenligne dette med fortellerrollen og virkemidler i oppleggene.

¹⁸ Rhoads et al. *Mark as story*, s. 12

¹⁹ Ibid., s. 39

²⁰ Ibid., s. 6

²¹ Longman, Tremper III. «Biblical narrative» i Ryken, Leland. *A Complete literary guide to the Bible*. Grand Rapids Mich.: Zondervan, 1993, s. 75

²² Rhoads et al. *Mark as story*, s. 39

²³ Ibid., s. 42

²⁴ Altman. *A theory of narrative*, s. 21

²⁵ Rhoads et al. *Mark as story*, s. 63

2.1.2 *Setting*

«Setting» viser til forellingens kontekst – tid, sted og sosialt miljø.²⁶ Settinger kan gi atmosfære og gi anledningen til en konflikt.²⁷ De kan vise karakterenes egenskaper og gi viktige tema eller struktur til fortellinga. Bibelske forfattere viser ofte til spesifikke steder for å vise at hendelsene er reelle.²⁸ Jeg vil undersøke hva opplysningene om tid og sted har å si for hvordan vi forstår fortellinga, og om oppleggene bruker dette eller beskriver setting på andre måter.

2.1.3 *Plot*

«Plot» er hendelsene i fortellinga – rekkefølgen, sammenhengen mellom dem, vendepunkter, gjennombrudd, utvikling og løsning av konflikter.²⁹ Hendelsene har et tidsmessig, årsaksmessig eller formålmessig forhold til hverandre. Plotet kan være basert på problemer karakterene skal løse eller mål de skal nå.³⁰ Kuhn beskriver noen måter fortelleren påvirker leseren gjennom plotet:

- «Leading Readers to Threshold Moments» - leserne ledes frem til avgjørende øyeblikk der karakterene kan lykkes eller mislykkes.³¹
- «Sequencing That Draws Connection and Comparison» - fortellinger er satt i en rekkefølge som gjør at leseren kan se sammenheng mellom dem.³²
- «Withholding Resolution» - fortelleren lar være å fortelle løsninga på et problem.³³
- «Astonishing Inversion of the Expected» - fortelleren bruker uventede endringer for å skape overraskelse og undring.³⁴
- «Composing conflict» - fortelleren skaper konflikt for å lage spenning i fortellinga.³⁵

Jeg vil analysere de ulike hendelsene i plotet, og deretter plotet som helhet. Jeg vil se etter sammenhenger mellom hendelsene, spenningsoppbygging og virkemidlene

²⁶ Rhoads et al. *Mark as story*, s. 6

²⁷ Ibid., s. 63

²⁸ Longman: «Biblical narrative», s. 74

²⁹ Rhoads et al. *Mark as story*, s. 7

³⁰ Kuhn. *The heart of biblical narrative*, s. 33

³¹ Ibid., s. 35-37

³² Ibid., s. 39

³³ Ibid., s. 40

³⁴ Ibid., s. 43

³⁵ Ibid., s. 49

Kuhn beskriver. Jeg undersøke hvordan oppleggene fremstiller hendelsene i teksten og vise hva som kan sies å være plotet i oppleggenes formidlingsforslag.

2.1.4 Karakterer

«Characters» er i *Mark as story* aktørene i fortellinga.³⁶ Jeg følger dette og definerer karakterene ut i fra om de *handler*, slik at jeg utelukker omtalte personer. Også Gud kan være en litterær karakter.³⁷ I analysen ser en på karakterenes identitet og plass i samfunnet, deres motiver, karaktertrekk, måten de forholder seg til hverandre på og hvordan de forandrer seg og utvikler seg på grunn av hendelsene.³⁸ Karakterene er konstruert av den impliserte forfatteren, og skapt for å fylle en bestemt rolle i fortellinga.³⁹ Den impliserte forfatteren kan beskrive karakterene indirekte ved å vise hvordan de handler eller direkte ved fortelle om dem («showing and telling»)⁴⁰ E.M. Forster introduserte begrepene «flat karakter» og «rund karakter». En flat karakter har ikke noen skjult kompleksitet eller dybde, men forutsigbare egenskaper.⁴¹ Runde karakterer har varierende grad av dybde og kompleksitet, og egenskapene kan stå i konflikt med hverandre.⁴² En kan også skille mellom statiske karakterer og dynamiske karakterer, basert på om de forandrer seg i løpet av fortellinga.⁴³

Lesere forholder seg til karakterene på ulike måter. Identifikasjon innebærer at en kjenner seg igjen i karakteren eller ønsker å være som karakteren. Dette kan oppstå når en tekst blir lest i perspektivet til en av aktørene, skriver Ramsfjell.⁴⁴

Identifikasjon innebærer også at vi får empati for en karakter. Kuhn beskriver sympati som det som skjer når leseren ønsker at karakteren skal oppnå noe eller bli reddet ut av noe, mens empati er når en leser blir så engasjert i en karakter at en opplever den samme eller lignende følelser som karakteren.⁴⁵ Jeg vil derfor se etter

³⁶ Rhoads et al. *Mark as story*, s. 7

³⁷ jf. Saxegaard, Kristin. *Character complexity in the Book of Ruth*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010, s. 16

³⁸ Rhoads et al. *Mark as story*, s. 7

³⁹ Powell. *What is narrative criticism?* s. 51

⁴⁰ Ibid., s. 52-53; Chatman: *Story and discourse*, s. 32

⁴¹ Powell. *What is narrative criticism?* s. 55; Forster, E. M. *Aspects of the novel*. London: Edward Arnold, 1927, s. 103-118

⁴² Abbott, H. *The Cambridge introduction to narrative*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2008, s. 133

⁴³ Powell. *What is narrative criticism?*, s. 55

⁴⁴ Ramsfjell, Astrid: «Bibelen for barn» i Hegerstrøm, Geir. *Himmel over livet: forkynnelse for barn i en ny tid*. Oslo: IKO, 2000, s. 43

⁴⁵ Kuhn. *The heart of biblical narrative*, s. 50, jf. også Powell. *What is narrative criticism?* s. 55-56

om det er mulig å kjenne seg igjen i, følge og få empati for karakteren for å se hvilke karakterer det er mulig å identifisere seg med i teksten og i oppleggene.

Karakterer vil være det punktet jeg beskriver mest grundig i analysen. Jeg vil diskutere hvem som er karakterer i Luk 1,26-38 og se på hvordan de framstilles. Ut i fra de ulike begrepene jeg har nevnt her for å se vil jeg undersøke hva slags karakterer vi har i teksten og hvordan vi som lesere forholder oss til dem. Jeg vil også sette dem i sammenheng med hvordan de blir beskrevet ellers i Bibelen. På samme måte vil jeg undersøke hvordan oppleggene beskriver karakterene og om dette forandrer hvordan en kan forholde seg til dem.

2.1.5 Adressat

Det siste punktet i *Mark as story* er «the reader». En oppsummerer hva som er den ideelle reaksjonen på teksten – den ideelle leseren – og hvordan teksten forsøker å oppnå denne reaksjonen.⁴⁶ «Reader response criticism» er en sekkebetegnelse for en retning innenfor litteraturteorien som fokuserer på hvem leseren er og hva leserne bidrar med til lesninga.⁴⁷ Leseren er ikke bare en «passiv mottaker av en tekst», men bidrar selv til forståelse av teksten og konstruksjon av mening i teksten: «meningen ligger etter teksten, i selve lesningen hos leseren».⁴⁸ Løland mener at det er viktig også for bibelforskere å spørre etter lesere og betydningen av leseren, fordi det kan være «det nærmeste vi kommer i å etablere mening i teksten. Vi vet ikke hva forfatteren intenderte med bibeltekstene».⁴⁹

I tillegg til å oppsummere den *ideelle* reaksjonen på teksten og hvordan den oppnås, vil jeg si noe om hvordan ulike lesere kan reagere på teksten. Oppleggene er laget av en leser av bibelteksten, med tanke på ulike adressater: formidleren og barna, eventuelt også foreldre og ledere. Fordi vi ikke vet noe om hvordan oppleggene formidles i praksis, eller hvordan de blir mottatt, forholder vi oss til en forventet adressat i oppleggene – først og fremst barna, selv om det også kan være andre voksne, for eksempel foreldre, til stede. Jeg vil oppsummere hva som er den ideelle reaksjonen på oppleggene og hva en har gjort for å prøve å oppnå dette. Jeg vil også

⁴⁶ Rhoads et al. *Mark as story*, s. 138

⁴⁷ Løland. «Connecting the dots», s. 166

⁴⁸ Ibid., s. 168

⁴⁹ Ibid., s. 175

si noe om andre mulige reaksjoner. Under «tilpasningsgrep» vil jeg vurdere hvordan oppleggene forholder seg til adressaten.

2.2 Den didaktiske relasjonsmodellen

Didaktikken stiller spørsmål «om undervisningens hvorfor, hva og hvordan – om begrunnelser, innhold og arbeidsmåter».⁵⁰ En stiller seg i planleggerens rolle, og tenker over hvorfor man vil undervise det man underviser på den måten.⁵¹ Den normative didaktikken drøfter hva som er god undervisning, mens den deskriptive forsøker å beskrive det som skjer i undervisninga.⁵² Jeg skal analysere et undervisningsmateriale, og vil både beskrive og vurdere dette materialet, men ikke undersøke hvordan det fungerer i praksis.

Didaktikken bruker ulike modeller for å beskrive undervisning. Den didaktiske relasjonsmodellen ble først formulert av Bjarne Bjørndal og Sigmund Lieberg i boka *Nye veier i didaktikken*.⁵³ De forsøkte å «skille ut de vesentlige faktorer som finnes i de fleste undervisningssituasjoner» og «klargjøre noen av de mange relasjoner det er mellom ulike faktorer».⁵⁴ De opererte med faktorene «didaktiske forutsetninger (elev- og lærerforutsetninger)», «læringsaktiviteter», «faginnhold», «mål» og «evaluering».⁵⁵ Modellen har siden blitt revidert av andre forskere.⁵⁶ Imsen opererer med seks faktorer: «mål», «faginnhold, elev- og lærerforutsetninger, materielle forutsetninger, vurdering og læringsaktiviteter (se neste side). Modellen er i utgangspunktet en modell for planlegging av undervisning, men kan også brukes til analyse.⁵⁷ Det eksisterer et gjensidig avhengighetsforhold mellom faktorene. De må tilpasses hverandre.⁵⁸

⁵⁰ Sødal, Helje Kringlebotn (red.). *Religions- og livssynsdidaktikk: en innføring*. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2009, s. 17

⁵¹ Imsen. *Lærerens verden*, s. 39

⁵² Ibid., s. 50

⁵³ Bjørndal, Bjarne og Sigmund Lieberg. *Nye veier i didaktikken*. Oslo: Aschehoug, 1978, s. 135

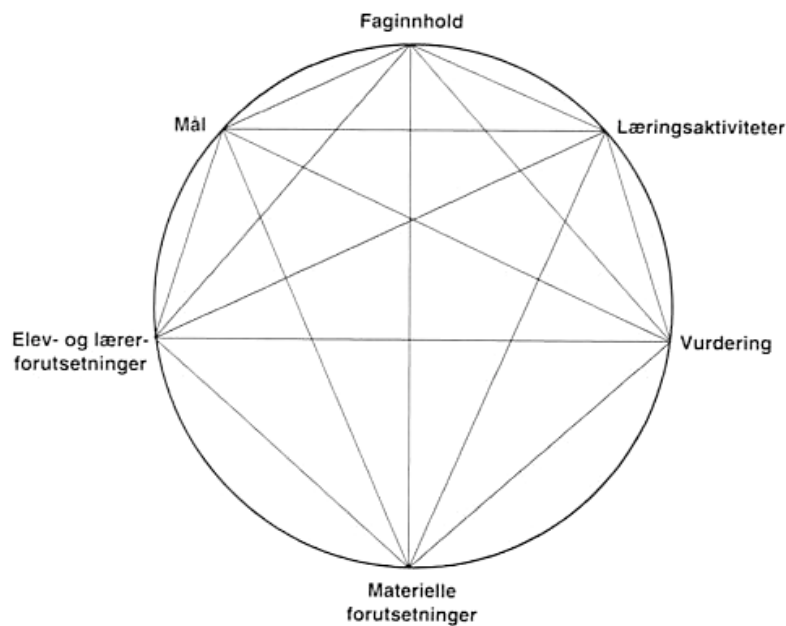
⁵⁴ Ibid., s. 132

⁵⁵ Ibid., s. 135

⁵⁶ Sødal. *Religions- og livssynsdidaktikk*, s. 17; Afdal, Geir, Elisabet Haakedal og Heid Leganger-Krogstad. *Tro, livstolkning og tradisjon : innføring i kontekstuell religionsdidaktikk*. Otta: Tano Aschehoug, 2006, s. 38

⁵⁷ Imsen. *Lærerens verden*, s. 50

⁵⁸ Ibid.

Imsens didaktiske relasjonsmodell⁵⁹

Med utgangspunkt i Imsens modell – og gjennom arbeidet med analysen av oppleggene har jeg kommet fram til seks faktorer som jeg mener er med på å styre hvordan tilpasninga blir lagt opp. Jeg vil bruke disse i drøftinga av tilpasningsgrepene. Faktorene er tilpasset den analysen jeg vil gjøre og materialet jeg arbeider med. Fordi jeg ikke ser på hvordan undervisninga gjennomføres i praksis er det ikke naturlig å ta med «vurdering.» Jeg har beholdt *mål* og *faginnhold* fra Imsens modell. «Læringsaktiviteter» gir assosiasjoner til klasserom og skole og til oppgaver barna skal gjøre. Jeg har i stedet kalt faktoren *formidlingsform*. Det beskriver mer generelt måten samlingene formidles på – enten det er ei framvisning eller en aktivitet barna skal delta i. Jeg har skilt mellom elev- og lærerforutsetninger og kalt dette *barna* og *materiellforfatterne*. Jeg har ikke tatt med «materielle forutsetninger», men i stedet satt *bibeltekstene* som en egen faktor. I drøftinga av oppleggene vil jeg se på hvilke faktorer som har styrt de ulike tilpasningsgrepene og hvordan dette kan relateres til andre faktorer. Jeg vil se om noen faktorer er høyere eller lavere prioritert. Jeg vil nå gå igjennom faktorene.

⁵⁹ Imsen. *Lærerens verden*, s. 406

2.2.1 Mål

Oppleggene har formulerte mål, både spesifikke mål for samlingene og generelle mål for oppleggene og for tros- eller dåpsopplæringa. De viser formålet med oppleggene ovenfor ledere og barn, hvilke formidlingsformer en ønsker å ha og hva en vil at barna skal lære. Disse vil jeg ta for meg nedenfor (3.2.1 og 3.3.1), og i drøftinga vil jeg se om tilpasningsgrepene er gjort i samsvar med målene. Målene for opplegget er i tillegg til at målene er faktorer er også utforminga av mål for den enkelte tekstveiledninga en del av tilpasninga.

2.2.1 Barna

Adressat er en egen kategori i analysen, men i tillegg vil jeg vise til *barna* som faktor i drøftinga av tilpasningsgrepene. Kunnskapen om barn, om aldersgruppa og teologisk syn på barnet spiller en rolle når en skal planlegge undervisning. Jeg vil også se om tilpasningene styres av barnas kontekst, tro, liv og tanker. For å gi en bakgrunn for denne faktoren vil jeg gi noen barneteologiske perspektiver på barn og bibeltekster nedenfor (2.3).

2.2.1 Faginnhold

Når jeg drøfter tilpasningsgrepene vil jeg se etter spesifikt faginnhold – det som er nevnt i målene, og generelt faginnhold – det som ikke er det, men som likevel kan sies å være innenfor fagfeltet trosopplæring. Det kan være teologiske emner, metodisk kunnskap, historisk kunnskap, ferdigheter og erfaringer en ønsker å gi barna. Ramsfjell bruker Klingbergs begreper fra forskning på barnelitteratur, for å si noe om ulike typer tilpasninger.⁶⁰ «Didaktisering» er i følge Klingberg å innarbeide lærestoff i en tekst som ikke inneholder dette fra før, med en intensjon om å gi kunnskap eller for eksempel lære bort en moralsk væremåte. Det kan være bevisst didaktisering eller mer underliggende holdninger i teksten.⁶¹

⁶⁰ Ramsfjell. *Kjære Gud, jeg har det godt*, s. 65, Klingberg, Göte: «Begrepet adaption» i Weinreich, Torben (red.). *Lyst og lærdom : debat og forskning om børnelitteratur*. København: Høst & Son, 1996, s. 146. Se også Klingberg, Göte. *Barnlitteraturforskning: en introduktion*. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1972.

⁶¹ Klingberg: «Begrepet adaption», s. 146

2.2.1 Formidlingsform

Ulike typer tilpasning som hjelper barna å følge med, forstå, reagere på eller få en god opplevelse ut av tekstformidlinga er styrt av faktoren *formidlingsform*. Klingberg kaller denne formen tilpasning «adaptasjon» – «forekomst af egenskaber fra producentens forsøg på at tage hensyn til (virkelige eller formodede) egenskaber hos modtagerne».⁶²

2.2.1 Materiellforfatterne

Oppleggene er skrevet av ulike personer (se 3.1), og jeg vil ikke ta for meg disse, men funksjonen og de har. Jeg vil se etter tilpasninger som er påvirket av materiellforfatternes kunnskap, forarbeid, syn på læring, eget forhold til teksten, erfaringer, syn på barnet og forventinger til formidleren. Tilpasningene kan også være påvirket av rammene for utforminga av oppleggene – tid, ressurser, forventinger og kulturen i organisasjonen.

2.2.1 Bibeltekstene

Fordi oppleggene er basert på bibeltekster er dette en egen faktor. Hvor mye en arbeider med teksten, hvordan en ser på teksten, hvordan en tolker teksten, generelt bibelsyn og bevissthet rundt det å bruke teksten vil spille inn. I 3.2.2 og 3.3.2 vil jeg si noe om hvordan oppleggene selv sier hvordan de vil bruke bibeltekster.

2.3 Barn og bibeltekster

Barneteologien tar for seg mer overordnede prinsipper for hvordan bibeltekster bør tilpasses for barn. Dette har bakgrunn i et teologisk syn på barnet. Sturla J. Stålsett mener vi må «anerkjenne at barn og unge allerede *er* fullt ut mennesker, allerede er mennesker *fullt ut*; at enhver som er døpt, allerede er en troende og en fullverdig borger av Guds rike».⁶³ Også Dagny Kaul er opptatt av at barnet «er et fullverdig menneske og likeverdig med voksne».⁶⁴ Jeg mener dette bør være utgangspunkt for formidling til barn. Odd Kjetil Sæbø, programsjef i Norsk søndagsskoleforbund, går

⁶² Klingberg: «Begrepet adaption», s. 142

⁶³ Stålsett, Sturla J.: «Barna roper i helligdommen» i Johnsen, Elisabet Tveito. *Barneteologi og kirkens ritualer : perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter*. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar, 2007, s. 31

⁶⁴ Kaul, Dagny: «Skjønnte dere ikke at jeg måtte være i min Fars hus?» i Johnsen, Elisabet Tveito. *Barneteologi og kirkens ritualer: perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter*. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar, 2007, s. 61

lenger enn dette i boka *Gudsbarnet*. I tillegg til å ha en fullverdig tro har barna også et spesielt fortrinn i forhold til de voksne. Barna er «bærere av Gudsrikets hemmeligheter». Han viser Matt 18,3-4 og sier at «Jesus holder fram barnet som sitt sendebud, som bærer av visdom, som forbilde». ⁶⁵ Gud har åpenbart en visdom til barna som er av en annen karakter enn kunnskap. ⁶⁶ Sæbø bruker blant annet terapeuten og teologen Tommy Hellsten, som «definerer det å være barn som et sett av *egenskaper*, og ikke som en aldersfase. Sentrale barneegenskaper er hjelpeløshet, avhengighet, tillit, sannferdighet og tilfredshet», ⁶⁷ og «alle barnets egenskaper i sin relasjon til Gud er forbilledlige». ⁶⁸ Når barn hører bibelfortellingene, «gjør de det ut fra sin forståelse, sin visdom og sine behov - som ikke er særlig tilgjengelig for oss». ⁶⁹

Min oppfatning er at Sæbø går for langt i å forestille seg hva barna har som de voksne ikke har. Samtidig tror jeg at å lytte til barns reaksjoner på bibelfortellinger kan lære oss noe. Øfsti skriver: «jeg opplever at ved å slippe taket i ideen om 'den riktige' fortolkningen og om 'den riktige måten' å formidle på, er jeg i stand til å invitere barna inn i budskapet». ⁷⁰ Ved å lytte til barna kan det skje en felles fortolkning, sier hun, og opplever at barna påvirker hennes oppfatning av teksten. ⁷¹ Iversen mener også at barn selv kan være eksegeter: De kan «sanse, tenke etter, finde betydning og reflektere både underveis i læseprocessen og i forhold til dens resultater». Jacobson skriver at formidlere må motstå fristelsen til å «rush into a child's interpretive process too quickly to provide the 'right' answer about God's character or Jesus' divinity». ⁷² Dette er ofte motivert av at en ikke vil at barna skal tenke noe «feil», men det forutsetter at lærerens «rette» svar erstatter barnets «gale». Da lærer barna å holde sin egen forståelse for seg selv i stedet for å uttrykke den, og det er ikke ønskelig. ⁷³

⁶⁵ Sæbø, Odd Ketil. *Gudsbarnet : om barnetroens hemmeligheter og en ny trosopplæring*. Oslo: Verbum, 2010, s. 19

⁶⁶ Ibid., s. 35

⁶⁷ Ibid., s. 21

⁶⁸ Ibid., s. 33

⁶⁹ Ibid., s. 37

⁷⁰ Øfsti, Sara Birgitte. «Hvem har rett til å bestemme hvordan Gud ser ut?» Malterud, Hege (red.). *Barn og gudstjeneste : om hel deltagelse*. Stavanger/Oslo: Cantando musikkforlag - Norges KFUK-KFUM, 2004, s. 84

⁷¹ Ibid.

⁷² Jacobson: «Let the little children come...», s. 199

⁷³ Ibid.

Roose gir ei god retningslinje for å la barn tolke tekster.⁷⁴ Barn må få lov til å fritt utforske den bibelske verdenen som finnes i tekstene, sier hun, men det er to problemer: tekstene viser til en verden som er ukjent for barna, slik at de lett kan gå seg vill uten veiledning, og tekster kan handle om situasjoner som står i motsetning til moralske verdier. Derfor må barn få informasjon om tekstens historiske bakgrunn og kontekst og en må gjøre dem klar over deres egen måte å tolke teksten på.⁷⁵ Jeg er enig i at formidlere må gi barna informasjon om teksten og hjelpe dem til å tolke dem, samtidig som det må være rom for at barna kan tolke tekstene selv. Det kan lære dem å forholde seg til tekster på egen hånd, og kan gjøre at de får et mer personlig forhold til dem, i tillegg til at de voksne kan få innblikk i barnas tanker i møte med teksten. I praksis vil konteksten og rammene være forskjellige. Noen ganger vil en åpen samtale med barn komme naturlig, mens det andre ganger kan være vanskelig å få til.

⁷⁴ Roose, Hanna. «Biblical Texts and Theologizing with Children: (How) Do they Go Together?» i Iversen, Gertrud. *Hovering over the face of the deep philosophy, theology and children*. Münster; New York NY; München; Berlin: Waxmann, 2009, s. 73

⁷⁵ Ibid.

3 Presentasjon av *Maks hjelp* og *Sprell levende*

3.1 Bakgrunnsinformasjon

	<i>Maks hjelp</i>	<i>Sprell levende</i>
Utgiver	Norsk luthersk misjonssambands Ung-avdeling (NLM-Ung)	Norsk søndagsskoleforbund (NSSF)
År	2007	Abonnementsordning, høsten 2006-
Redaktører	Inger Melbø Strangstad og Gunhild Førriisdahl-Johansen	2007/2008: Inge Stene, Torunn Matre og Runar Bang
Målgruppe	Ment spesielt for barn i småskolealder, men kan også tilrettelegges for eldre og yngre barn. ⁷⁶ En henvender seg til « <i>alle dere som forteller barna om Jesus i barnelag, kor, søndagsskole eller lignende</i> ». ⁷⁷	Opplegget er laget for barn fra 4-9 år, formidlingsforslagene for barn fra 7-8 år. Under samtale og aktivitet foreslås det å dele barna opp i grupper fra 4-6 og 7-9 år. Opplegget brukes i søndagsskoler og andre barnegrupper – i ulike kirkesamfunn og organisasjoner.
Innhold	Opplegget består av seks hefter og i tillegg CD-er og DVD-er og «Makskort». Heftene heter: <i>Den røde tråden i GT, Den røde tråden i NT, Jesus som veiviser, Paulus fra motspiller til medspiller, Bøller og helter i Bibelen og Konger i Bibelen</i> .	Opplegget består av <i>Søndagsskolehåndboka</i> og bibelpakker som sendes ut fire ganger i året. De inneholder tekstveiledninger, utstyr, DVD-er, CD-er, plakater m.m. De fleste fortellingene har handlet om Jesu fødsel og liv, i tillegg til noe fra GT (fra 1. Mosebok, 1. Samuelsbok, og om Daniel og Elia) og noe fra Apostlenes gjerninger, og én gang fra Johannes Åpenbaring. ⁷⁸
Valgt hefte/pakke	<i>Den røde tråden i NT</i> tar utgangspunkt i bibelske karakterer og knytter bibeltekster til dem – Maria, disippelen Johannes, «gutten med nistepakka», Bartimeus, Nikodemus, Maria Magdalena, disiplene som får Den hellige Ånd, Paulus og Lukas.	Bibelpakke 4/2007 inneholder «Gud kan frelse oss fra det onde. Utdrag om Utferden fra Egypt», «Guds bud er gode. Lovgivningen på Sinai», «Jesus er Guds sønn. Josef, Maria og engelen», «Kongen fra himmelen er født på jorden. Jesu fødsel» og «Gled deg, Jesus er her. Simeon og Anna i templet».

⁷⁶ <http://nlm.no/NLM-Ung/Barn/Makshjelp/>, 13.09.2010

⁷⁷ *MH*, s. 5

⁷⁸ Tekstoversikter: http://sondagsskole.no/index.php?kat_id=112, 24.11.2010

Valgt tekstveiledning	«Maria», basert på Luk 1,26-38 og Matt 2,1-12 ⁷⁹	«Maria, Josef og engelen. Jesus er Guds sønn», basert på Luk 1,26-38 og Matt 1,18-25 ⁸⁰
Skriftlig innhold i tekstveiledninga	<p><u>Tråden videre fra GT</u></p> <p><u>Tråden</u></p> <p><u>Den røde tråden</u></p> <p><u>Fortell tråden:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - forslag til hjelpestoff (barnebibelen <i>Guds hemmelige plan</i> av Jennifer Rees Larcombe eller tidligere opplegg som NLM har laget.⁸¹) - hjelpemidler til selv å fortelle bibelhistorien (her kalt <i>MH 1</i>) <p><u>Vis tråden</u> (tegnefilm på www.superblink.no⁸² eller dramastykket «Maria, Jesu mor» (her kalt <i>MH 2</i>))</p> <p><u>Undringstråden</u></p> <p><u>Bønn og takk</u></p> <p><u>Syng tråden</u></p> <p><u>Lek tråden:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - lek og moro, uteaktiviteter, hobbyaktiviteter, matoppskrifter <p><u>bibelvandring</u>⁸³ og <u>sangen «Sel»</u>⁸⁴</p>	<p><u>Innholdsoversikt, kommentar til lederen, spesielle forberedelser</u></p> <p><u>Dagens ord og målsetting</u></p> <p><u>Dagens bibelfortelling for lederen</u></p> <p><u>Dagens rom</u></p> <p><u>Dagens sang og musikk</u></p> <p><u>Dagens møte med barna</u></p> <p><u>Dagens sprell</u></p> <p><u>Dagens tilbedelse</u></p> <p><u>Dagens bibelfortelling for barna:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - formidling alt. 1: Josef-monolog (her kalt <i>SL 2</i>) - formidling alt. 2: Tegneserie på flere måter - formidling alt. 3: Fortelling med tale-male-ark - formidling alt 4: Flanellograf-fortelling (her kalt <i>SL 1</i>) <p><u>Dagens smågrupper:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - dagens samtale og dagens aktivitet <p><u>Dagens bitetid</u></p> <p><u>Dagens velsignelse</u></p> <p><u>Fremtidsinfo</u></p>
Avgrensning	Hovedfokuset er på det i tekstveiledningene som handler om Luk 1,26-38, selv om jeg også vil se på hvordan veiledningene fortsetter fortellinga med tekster fra Matt 1 og 2. Jeg har dessuten valgt ut to formidlingsforslag for hvert opplegg (<i>MH 1</i> og <i>2</i> , <i>SL 1</i> og <i>2</i> , se vedlegg)	

⁷⁹ *MH*, s. 13-17

⁸⁰ *SL*, s. 1-29

⁸¹ *MH*, s. 12

⁸² Medlemsbasert nettside for barn laget av NLM

⁸³ *MH*, s. 61-70

⁸⁴ *Ibid.*, s. 83

3.2 Maks hjelp

3.2.1 Mål

NLMs visjon for dåpsopplæringa er «vi vil lære Jesus å kjenne og gjøre Ham kjent!»⁸⁵ Målet for *Maks hjelp* er at barna «skal få høre historien om Jesus, han som er *Veien, Sannheten og Livet*,» og en sier at «vi gir barna en livsviktig lærdom hvis vi peker ut den riktige veien og lære dem å gå på den».⁸⁶ I de to heftene *Den røde tråden i GT* og *Den røde tråden i NT* ønsker en å «formidle den store bibelfortellingen, den som går som en rød tråd gjennom alle fortellingene vi finner i Bibelen». Hva «den røde tråden» i NT og GT er, kommer fram når en avslutter forordet slik: «lykke til med å fortelle om Guds store hemmelighet og redningsplan!»⁸⁷ Det å «formidle evangeliet til barna» omtales som «noe av det største vi kan være med på» men også «krevende og utfordrende».⁸⁸ Målet overfor lederne er å «gi en hjelp til alle dere som forteller barna om Jesus».⁸⁹

I samlinga om Maria er det som barna «bør sitte igjen med»⁹⁰ at «Jesus er sann Gud og sant menneske. Ingenting er umulig for Gud».⁹¹ I punktet «tråden videre» innledes tekstveiledninga med at «israelittene venter på Frelseren» og at dette nå er i ferd med å bli oppfylt. En kaller det «Guds hemmelige plan».⁹² Dette finner vi igjen i et av punktene i dåpsopplæringsplanen for barn fra 7-9 år: «barnet får kunnskap om Guds frelsesplan».⁹³

3.2.1 Bibeltekstene

Bibelen er «selve hjertet i opplegget og utgangspunkt for all annen aktivitet».⁹⁴ Det er en tvetydighet i at en både «ønsker at bibelteksten skal få stå mest mulig på egne ben» og at en vil hjelpe barna «til å få tak i det budskapet vi ønsker å formidle».⁹⁵ En forteller til hver samling «hva barna bør sitte igjen med etter akkurat denne

⁸⁵ *Dåpsopplæringsplan* – NLM-Ung. <http://nlm.no/no/NLM-Ung/Barn/Dapsopplæringsplan/>, 18.10.2010

⁸⁶ *MH*, s. 5

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ *Ibid.*, s. 7

⁹¹ *Ibid.*, s. 13

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Dåpsopplæringsplan* – NLM-Ung.

⁹⁴ *MH*, s. 8-9

⁹⁵ *Ibid.*

samlingen», men dette kan være flere ulike ting - «*noen av fortellingene kan formidle flere sannheter*». ⁹⁶ Det oppfordres til å sette tekstene inn i en historisk og geografisk sammenheng. ⁹⁷

3.2.2 Formidlingsform

En legger vekt på at samlingene skal ha form som skaper nysgjerrighet og som gjør fortellingene lette å huske: «*Sang, visualisering av stoffet og det å skape nysgjerrighet, er viktige elementer i samlingene*», ⁹⁸ og «*...det er lettere å huske hvis man samtidig ser det man hører*». ⁹⁹ Det er en tanke om totalformidling: «*vårt mål er at hele samlingen skal henge sammen. Mat og lek er ikke bare enkeltposter for moro skyld, men er med på å peke mot dagens person og tema*». ¹⁰⁰ For å oppnå dette, må de voksne «*hjelp barna til å forstå sammenhengen mellom lek og bibelhistorie*». ¹⁰¹

En kan velge ut punkter i tekstveiledningene for å sette sammen ei samling. Noen av punktene inneholder informasjon til de voksne – «Tråden videre fra GT» og «Tråden». En får ulike forslag til hvordan bibelteksten kan formidles. Disse har jeg kalt formidlingsforslag. *MH 1* er ei gjenfortelling av bibelteksten, og *MH 2* er et dramastykke der en møter Maria som forteller om det som har skjedd.

De øvrige punktene har jeg kalt totalformidlingselementer. De gir forslag til ulike typer formidling:

Muntlig formidling: En kan starte samlinga med å fortelle om Adam og Eva og «redningsplanen» som barna skal høre om i samlinga. ¹⁰² Under «vis tråden» kan en snakke med barna om at Jesus var «*både sant menneske og sann Gud*», som er å være to ting, og sammenligne det med at vi kanskje også er to ting, «*for eksempel kan vi være både sønn og bror samtidig*». ¹⁰³

⁹⁶ *MH*, s. 7

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ *Ibid.*, s. 5

⁹⁹ *Ibid.*, s. 10

¹⁰⁰ *Ibid.*, s. 12

¹⁰¹ *Ibid.*, s. 12

¹⁰² *Ibid.*, s. 13

¹⁰³ *Ibid.*, s. 14

Samtale: I «undringstråden» skal en samtale med og lytte til barna, og rådene er: «vi trenger ikke gi dem alle svar» og «vær varsom med å kommentere feil». ¹⁰⁴ I denne samlinga foreslås det at en snakker med barna om hva det var «som var spesielt med Jesus». ¹⁰⁵

Bønn: Under «bønn og takk» kan en takke for «at ingenting er umulig for Gud» og «be om hjelp til å forstå hvem Jesus er». ¹⁰⁶

Visualisering: En kan vise fram moderne babyutstyr, lage en «sanseopplevelse med en engel» der en lager skyggeteater og viser silhuetten av en engel, ¹⁰⁷ eller bruke en lyskaster på bilbatteri for at barna skal få kjenne litt på hvor «spennende, skremmende og overraskende» det var å møte en engel. ¹⁰⁸

Aktivitet, sang og lek: Ulike sanger foreslås. En kan lage puslespill med julemotiv som barna setter sammen, ¹⁰⁹ ha stafetten «mate barnet» for å vise at «Jesus var en helt vanlig baby», eselstafett fordi eselet bar Maria fra Nasaret til Betlehem, og en kan spille volleyball med laken slik at man ikke ser når ballen kommer for å illustrere overraskelsen over at Jesus ble født som en vanlig baby. En kan lage engler i snøen. ¹¹⁰ Som formingsaktivitet kan en lage englefigurer, julekrybbe eller fargelegge tegning av Maria. En kan bake betlehemsstjernebaker eller spise babygulrøtter. ¹¹¹

3.3 *Sprell levende*

3.3.1 *Mål*

Målsetninga for *Sprell levende* i NSSFs trosopplæringsplan er å «hjelp barna å vokse i kjennskap til den treenige Gud gjennom søndagsskolens fem fokus: Visjonen JESUS TIL BARNA, bibelfortellingen, barnet, vekst og opplevelse». ¹¹² *Sprell*

¹⁰⁴ *MH*, s. 11

¹⁰⁵ *Ibid.*, s. 14

¹⁰⁶ *Ibid.*, s. 15

¹⁰⁷ *Ibid.*, s. 14

¹⁰⁸ *Ibid.*, s. 15

¹⁰⁹ *Ibid.*, s. 13

¹¹⁰ *Ibid.*, s. 15

¹¹¹ *Ibid.*, s. 16

¹¹² http://sondagsskole.no/index.php?kat_id=280, 18.10.2010

levende skal være «*det komplette opplegget for trosopplæring i små og store søndagsskoler og barnegrupper*»,¹¹³ og barna skal «*få møte Guds levende ord gjennom levende og variert formidling. Barna selv får være aktive deltakere. Her skal barna få møte den levende Jesus, Han som er barnas forsvarer, bror, frelser og venn*».¹¹⁴ De skal lære om den treenige Gud og få troserfaring. En sier også at «*hovedmålsettingen med opplegget er å lære seg bibelfortellingene*». For lederens del er målet å «*gi deg som leder hjelp til å holde oppe søndagsskolens visjon og til å levendegjøre den for deg selv og andre*».¹¹⁵

I tekstveiledninga jeg ser på er «Dagens ord» «*Jesus er Guds sønn*» og målet er å «*lære barna fortellingene om da engelen kom til Maria og Josef*» og å «*formidle til barna at Gud oppfyller sine løfter om en frelser, og hva det betyr for oss som lever i dag*».¹¹⁶ Dette kan knyttes til delen om *SL* i trosopplæringsplanen – under «*kirkens overleverte tro*» finner en punktene «*bibelens fortellinger*» og «*troens tre artikler*».

3.3.2 Bibeltekstene

Opplegget er basert på bibelfortellinger. Om bibelfortellingene sies det i håndboka at det kan være flere poenger i én fortelling, selv om ikke alle er like klare, og at barna kan oppdage flere dybder ved fortellingen etter hvert. Det er viktig at barna forstår at «*Bibelens fortellinger er fra virkelighetens verden og har fast forankring i tid og rom*», og at de «*ser en sammenheng mellom bibelfortellingene og sitt eget liv, så langt det går an (...) Men noen ganger er det mest sakssvarende at bibelfortellingen får tale for seg selv*».¹¹⁷

3.3.3 Formidlingsform

SL bygger på Howard Gardners teori om de ni intelligensene. De ni intelligensene er ordsmart, natursmart, bildesmart, musikksmart, dyp-tenking-smart, kroppssmart, menneskesmart, selvsmart og logikk-smart.¹¹⁸ Sanseintrykk og opplevelser skal hjelpe barna til å huske og bruke bibelfortellingene i eget liv. Også *Sprell levende* har

¹¹³ *SL - Søndagsskolehåndboka*, s. 8. Det kom ny håndbok i 2009, men jeg har tatt for meg håndboka for 2007 fordi den var håndbok da tekstveiledninga kom ut.

¹¹⁴ *Ibid.*, s. 8-9

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ *Ibid.*, s. 1

¹¹⁷ *Ibid.*, s. 16

¹¹⁸ *Ibid.*, s. 13

faste punkter som går igjen i hver samling. En kan ha to samlinger om hver tekst, eller velge ut materiale til éi samling. En velger ut et av fire formidlingsforslag til hver samling. Jeg vil ta for meg to av disse. *SL 1* er en gjenfortelling lagt opp til å brukes sammen med flanellograf, der en i stor grad siterer bibeloversettelsen. *SL 2* er et dramastykke med Josef som forteller. Tekstveiledninga har en gjennomgang av teksten for de voksne i starten. Den inneholder informasjon om tekst og tema og punkter til egen refleksjon og bønn.

Totalformidlingsdelene inneholder ulike formidlingsformer:

Muntlig formidling: I forbindelse med smågruppene er det foreslått at en først kan snakke om betydninga av barnas navn, Jesu navn og Immanuel (jf. Jes 7,14).¹¹⁹

Samtale: I «Dagens smågrupper» skal lederen «gjøre alle i gruppa synlige, og la barna dele sine tanker og erfaringer». ¹²⁰ En spør 4-6-åringene om å trekke fram ting de husker fra fortellinga og konkrete spørsmål om hva som skjedde, og deretter: «Hva betyr det at Jesus er Frelseren vår?» Svaret kommer i parentes: «(Han kan tilgi alt det gale vi gjør, så vi får være Guds barn)». 7-9-åringene blir bedt om å leve seg inn i Maria og Josefs situasjon, og deretter spør en: «Hvem var det som gjorde at Jesusbarnet begynte å vokse inne i Maria (Den Hellige Ånd)». ¹²¹ I den andre samlinga er fokuset i smågruppene at Gud alltid holder sine løfter. ¹²² En kan også snakke med barna om «hvordan de tror Josef hadde det da han fikk vite at Maria ventet barn, enda de ikke var gift». ¹²³

Bønn: Under «Dagens tilbedelse» er det forslag til hvordan en kan be med barna, tenne lys og bruke trosbekjennelsen. Her knytter en tekstene sammen med generelle temaer som blir tatt opp i flere samlinger – blant annet de ti bud. En kan be om at «Jesus kan hjelpe meg å holde Guds bud». ¹²⁴

¹¹⁹ *SL*, s. 14

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ *Ibid.*

¹²² *Ibid.*, s. 26

¹²³ *Ibid.*, s. 21

¹²⁴ *Ibid.*, s. 10

Visualisering: Under «Dagens møte med barna» foreslås det at en leder kan «være utkledd som en engel og møte barna ved inngangen...». ¹²⁵ For å introdusere samlinga kan en vise fram «en liten bokrull der Jes 7,14 er oppskrevet». ¹²⁶ I andre samling kan en bruke en refleksengel på svart stoff, slå av lyset og lyse på refleksengelen. En kan også vise fram ei kongekrone. ¹²⁷

Aktivitet, sang og lek: Ulike sanger foreslås. Under «Dagens sprell» foreslås leker som ikke er knyttet til tekst eller tema. ¹²⁸ Til smågruppene foreslås det aktiviteter som fargelegging, aktivitet i bladet BARNAS, dekorere telys-glass med engler og å lage refleksengel. ¹²⁹ Som mat foreslås Mariekjeks og «himmelsk lapskaus» (frukt i biter). ¹³⁰

¹²⁵ SL, s. 9

¹²⁶ Ibid., s. 8

¹²⁷ Ibid., s. 21

¹²⁸ Ibid., s. 9 og 22

¹²⁹ Ibid., s. 15 og 27

¹³⁰ Ibid., s. 16 og 28

4 Analyse og drøfting av Luk 1,26-38 og tekstveiledningene

Jeg skal nå analysere Luk 1,26-38 og *SL* og *MH*s tekstveiledninger til teksten. Jeg vil ta utgangspunkt i bibelteksten, og underveis vise hvordan oppleggene fremstiller den.

Jeg vil spesielt ta for meg de fire formidlingsforslagene som er vedlagt:

gjenfortellingene *MH* 1 og *SL* 1 og dramastykkene *MH* 2 og *SL* 2. Når jeg viser til totalformidlingselementene og tekstveiledningene generelt henviser jeg til *MH* eller *SL* og sidetall. Jf. 2.1. vil jeg disponere analysen etter punktene litterær sammenheng, forteller, setting, plot, karakter og adressat, og til hvert av disse punktene vil det til slutt være et underpunkt som jeg har kalt *tilpasningsgrep*. Der vil jeg drøfte hovedtrekkene i tilpasninga av bibelteksten, hvilke faktorer den er styrt av (jf. 2.2) og vurdere hvordan dette påvirker formidlinga av bibelteksten.

Luk 1,26-38 er en narrativ. Jeg definerte i 2.1 en narrativ ut i fra at den inneholder karakterer og handling og at den kan avgrensas. Handlinga er at Gabriel blir sendt fra Gud til Nasaret, går inn til Maria og snakker til henne, og at Maria snakker til Gabriel. En kan avgrense slik jeg gjør fordi det skjer utvikling i løpet av teksten – Marias reaksjon endrer seg, og selv om Gabriel og Maria er med i andre deler av Lukasevangeliet, er det bare her de møtes. I *MH* og *SL* finner vi både narrativen og andre elementer med utgangspunkt i denne. Oppleggene avgrensar på samme måte, men formidler i tillegg andre tekster om tida rundt Jesu fødsel (se 4.1.1).

4.1 Litterær sammenheng

4.1.1 Jesus og Johannes

Luk 1,26-38 er en del av et større avsnitt om Johannes' og Jesu fødsel og barndom (Luk 1,4-2,52). I Luk 1,5-25 leser vi at presten Sakarja fikk besøk av engelen Gabriel i tempelet. Han fikk vite at han og kona Elisabet, som var gamle og ikke kunne få barn, skulle få en sønn. Sakarja sa: «Hvordan kan jeg være sikker på dette?» Spørsmålet gjorde at han ble stum: fordi «du ikke trodde mine ord». Elisabet ble likevel gravid. I Luk 1,26-38 leser vi at Maria også fikk besøk av Gabriel med beskjed om at hun skulle få en sønn. Videre leser vi at Maria besøkte Elisabet, at Elisabeth fødte Johannes og at Maria fødte Jesus. Innledninga og avslutninga av Luk 1,26-38, der Elisabet nevnes, legger opp til at de to fortellingene leses i sammenheng.

Fortellingene er like, men kontrastene er tydelige. Mora får vite om barnet i Luk 1,26-38, ikke faren.¹³¹ Maria var i landsbyen Nasaret, i motsetning til tempelet i Jerusalem. Johannes skulle være «stor i Herrens øyne», «fylt av den Hellige ånd» og «gå i forveien for Herren» (Luk 1,15-17). Jesus skulle «være stor og kalles den høyestes sønn», bli født etter at Den hellige ånd skulle komme over Maria, «være hellig» og «være konge over Jakobs hus til evig tid» (Luk 1,32-35). Maria fikk budskapet til tross for at hun har lav status i forhold til Sakarja, og Jesus beskrives som større enn Johannes.¹³² Fortellingene kan ses i sammenheng med fortellinger om barnløse kvinner i Bibelen, for eksempel Dom 13,2-7 og 1 Mos 18,1-15, men Maria, som var jomfru og fruktbar står i kontrast til disse.

Verken *SL* eller *MH* nevner sammenhengen med fortellinga om Sakarja og Elisabet, bortsett fra til lederne i *SL*.¹³³ *MH* 2 fremstiller Maria som «ei helt vanlig jente», noe som er informasjon vi kan få ut av ei sammenligning, men det er også det eneste stedet slik informasjon brukes. *MH* fortsetter med å fortelle om Jesu fødsel, og viser slik en del av konteksten. En bruker da både Luk 2 og Matt 2,1-12, selv om det bare blir oppgitt at en bruker Matt. De fremstiller informasjonen fra de to evangeliene som ei fortelling. *SL* setter teksten sammen med Josef-fortellinga i Matt 1,18-25 som en hendelse som følger etter den andre. Begge oppleggene viser til en tidsmessig sammenheng i forhold til bibeltekster som er formidlet i tidligere samlinger for barna: om utferden fra Egypt i *SL* (*SL* 1) og om Nehemja i *MH*.¹³⁴

4.1.2 Davidskongen

I Lukasevangeliet er budskapet om Jesu fødsel en del av «det som er blitt oppfylt blant oss» (Luk 1,1). Jesus fremstilles som oppfyllelsen av Guds løfter om en Davidskonge. Dette har blant annet bakgrunn i 2 Sam 7, hvor David gjennom profeten Natan fikk et løfte fra Herren: Davids sønns kongedømme skulle stadfestes, sønnen skulle «bygge et hus for mitt navn», kongedømmet skulle vare i evig tid, og Herren «vil være far for ham, og han skal være en sønn for meg» (2 Sam 7,12-16). David fikk sønnen Salomo, og Salomo bygget tempelet. Men etter hvert som riket ble

¹³¹ Bock, Darrell. *Luke*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1994, s.102

¹³² Johnson, Luke. *The Gospel of Luke*. Collegeville: Liturgical Press, 1991, s. 38

¹³³ *SL*, s. 6

¹³⁴ *MH*, s. 13

delt og Jerusalem falt ble dette løftet overført på tanken om en framtidig konge.¹³⁵ Davids eskjatologiske etterfølger ble i ettereksilsk tid kalt «Messias» - מָשִׁיחַ, salvet.¹³⁶ Det finnes ingen enhetlig forventning om en Messias eller Davidskonge verken i GT eller i pseudepigrafene, men et mangfold av ideer. Å identifisere Jesus med Messias innebar å redefinere Messias' rolle og funksjon.¹³⁷

I Luk 24 møtte noen av disiplene Jesus etter oppstandelsen, men de skjønnte ikke at det var ham. Da spurte de ham hvorfor Jesus måtte dø, og han sa: «'Måtte ikke Messias lide dette og så gå inn til sin herlighet?' Deretter begynte han å utlegge for dem det som står om ham i alle skriftene» (Luk 24, 26). Slik konkluderer Lukasevangeliet med at Jesus er Messias. I vår tekst knyttes det an til David allerede ved at Maria er trolovet med Josef, som er av Davids hus. Engelen Gabriel kan knyttes til endetida jf. Dan 8-9 (se 4.5.1). Barnet skal kalles Guds sønn og Den høyestes sønn jf. 2 Sam 7. «Høyeste», יְהוָה, er et vanlig navn på Gud i GT. I Jes 7,14 finner vi et lignende budskap om en sønn som skal bli født, og i LXX blir barnets mor kalt παρθενος på samme måte som Maria. Koblinga til Jes 7,14 finner vi også i Matt 1,23. Sønnen skal være konge til evig tid, noe vi kjenner blant annet fra Jes 9,7; Dan 7,14, 2 Sam 7 og Mika 4,7. «Kalles hellig» kan vise til Jes 4,3. Jesus blir også framstilt ellers i NT som en som frelser menneskene fra synd. Dette knytter Davidsfortellinga sammen med fortellinga om menneskenes synd, tilgivelse og frelse. Fortellinga kan spores gjennom måten NT leser GT på og gjennom ei bibelteologisk lesning av Bibelen som helhet.

Oppleggene bruker Matt 1,21 der frelse er et tema: «han skal frelse sitt folk fra deres synder». Sammen med Messiasforventningene gir dette en frelseshistorisk ramme. *MH* bruker begrepene «*Guds hemmelige plan*» og «*redningsplan*»: Gud lagde en redningsplan fordi mennesket var ulydig mot Gud.¹³⁸ Denne planen er nå i ferd med å bli oppfylt. Hva planen handler om, har vi på den ene sida fått vite i skriftene: «*Skriftene forteller at Gud en dag skal sende Messias, en redningsmann som skal frelse alle mennesker!*» (*MH 2*) – og israelittene har ventet på «*ham som Gud har*

¹³⁵ Zetterholm, Magnus. *The Messiah in early Judaism and Christianity*. Minneapolis: Fortress Press, 2007, s. xxi

¹³⁶ *Ibid.*, s. 1

¹³⁷ *Ibid.*, s. xxii

¹³⁸ *MH*, s. 13

lov et å sende, Frelseren» – men på den andre sida har ingen visst hvordan det skal gå til: «først i NT viser han oss hva planen egentlig går ut på». ¹³⁹ Det gjør også at israelittene ble overrasket over at Messias ble født som en baby, noe MH viser ved hjelp av volleyball med ballong og med laken som nett: «Israelittene forventet at Gud skulle holde sitt løfte om å sende dem den lovede Messias, men de forventet ikke at han skulle bli født som en liten baby. Når vi spiller volleyball slik, blir vi også overrasket siden vi ikke ser noe før ballongen kommer». ¹⁴⁰ I MH 2 bruker en ordene Messias, skriftene, redningsmann og Frelser, mens en i MH 1 bare snakker om Jesus.

Målet med samlinga i SL er blant annet å «formidle til barna at Gud oppfyller sine løfter om en frelser, og hva det betyr for oss som lever i dag». ¹⁴¹ En snakker ikke om Messias eller skriftene, men Guds Sønn, Frelseren og Guds løfter. En knytter indirekte an til Jes 7,14 overfor barna når de snakker om Jesu navn, navnet Immanuel og hva disse navnene betyr. De ser Jesu fødsel som en del av frelseshistorien knyttet til synd og tilgivelse: «Hvorfor skulle Jesus komme til jorden som et lite menneskebarn? (Han skulle frelse oss fra syndene våre – tilgi oss det gale vi gjør)». ¹⁴² En sier også at Jesus kom for å «gjøre oss til Guds barn og gi oss tilgivelse». ¹⁴³ I introduksjonen til SL 1 ser ikke israelittene ut til å trenge noen konge: Gud har allerede gitt israelittene et god land å bo i. Slik tolker en fortellinga inn i vår kontekst: Jesus kom for at vi skal kunne bli tilgitt. ¹⁴⁴

4.1.3 Tilpasningsgrep

Fortellinga er i både MH og SL satt i sammenheng med andre tekster enn nærkonteksten i Bibelen, både tekster fra tidligere samlinger og tekster fra Matteusevangeliet med lignende tematikk. I MH var et av målene for samlinga å «formidle den store bibelfortellingen, den som går som en rød tråd gjennom alle fortellingene vi finner i Bibelen». ¹⁴⁵ En formidler at alle tekstene i Bibelen henger sammen som éi fortelling. Med andre ord er denne tilpasninga knyttet til *faginnhold*.

¹³⁹ MH, s. 13

¹⁴⁰ Ibid., s. 15

¹⁴¹ Ibid., s. 1

¹⁴² Ibid., s. 26

¹⁴³ Ibid., s. 10

¹⁴⁴ Ibid., s. 26

¹⁴⁵ Ibid., s. 8

Tilpasningene knyttet til kontekst har også med *formidlingsform* å gjøre i begge oppleggene. En setter teksten i sammenheng med tekster barna kjenner fra forrige samling i stedet for å introdusere nye. En konsentrerer seg om Jesu fødsel og ikke de andre hendelsene i Luk 1-2. For at barna skal huske teksten, tenker en med andre ord at den må være enkel og ikke gi for mye ny informasjon. Formen er styrt av synet på barn og målet om at barna skal huske bibelfortellingene¹⁴⁶ – med andre ord faktorene *barna og mål*. En får ei fortelling som henger godt sammen og som er lett å følge. Samtidig mister den informasjonen og nyansene teksten får ved å stilles sammen med den foregående, og en skaper nye litterære sammenhenger i stedet for å bruke de som er der. En måte å forholde seg til konteksten og faktoren *bibeltøkstene* på kunne ha vært å velge tekster bare fra Lukasevangeliet.

Begge oppleggene forteller teksten i sammenheng med frelseshistorien. Fortellinga om løftet om Messias sammenfaller med fortellinga om Jesus som frelser menneskene fra synd. En forteller at jødene har ventet på en frelser, og viser at Jesus er denne frelseren som oppfyller profetier fra GT. I tillegg til å knytte teksten til løftene om en ny konge, snakker *MH* om menneskenes ulydighet og om frelse, og *SL* om tilgivelse. Dette er teologiske emner som er en naturlig del av trosopplæringa. En tilpasser altså for å få med mer generelt *faginnhold* som ikke er nevnt i målene. Dette viser at teksten er en del av en større sammenheng. Samtidig innebærer det også at en bruker teologiske begreper uten å forklare disse nærmere. En henvender seg til barn som kjenner begrepene, eller tenker at de ikke trenger å forstå dem. En bør velge hva som skal være det faglige innholdet. Oppleggene forsøker å gjøre for mye på en gang, og fortellinga oppleves ikke som fokusert.

MH bruker uttrykkene «*Guds hemmelige plan*» og «*redningsplanen*».¹⁴⁷ Denne planen er det en mener Bibelen handler om, og som i denne teksten settes i verk. Det er altså både faginnhold og uttrykk knyttet til form – en tenker at en «plan» er spennende for barna. Planen fremstilles som Bibelens røde tråd. Det nærmeste vi kommer disse uttrykkene i den norske bibeloversettelsen er noen forekomster av «Guds plan». I Luk 7,30 leser vi at de som ikke ville la seg døpe av Johannes viste fra seg Guds plan – την βουλην του θεου. βουλη kan bety «det som man tenker om

¹⁴⁶ *MH*, s. 5; 10, *SL*, s. 9

¹⁴⁷ *Ibid.*, s. 13; 14

som mulighet for handling», plan, formål, intensjon, noe man bestemmer seg for.¹⁴⁸ την βουλην του θεου ser ikke ut til å betegne Guds frelsesplan spesielt, men Guds vilje generelt. I Apg 13,34-36 knyttes det til oppfyllelsen av løftene til David, og det sies at «David var en tjener for Guds plan». Paulus bruker det om sin forkynnelse: «jeg har på ingen måte unnlatt å forkynne hele Guds plan og vilje» (Apg 20,27). Guds plan er altså et uttrykk fra Bibelen, men ser ikke ut til å ha en like spesifikk mening som *MH* formidler. En kan referere til Guds plan eller vilje uten å operere med én stor plan. Et fokus på «planen» gir også mindre fokus på teksten i seg selv. Fortellinga i seg selv er underordnet – alt blir ledd i den store «planen». En kunne ha fokusert på at det som skjer er stort i seg selv. Det ser ut som at en tenker at barna må få fremstilt en forenklet utgave av Bibelen for å forstå eller godta den. Den Bibelen en formidler er en forenklet utgave. Når barna på egenhånd møter bibelteksten vil de ikke like enkelt kunne spore «den røde tråden». En kan godt lære barna at Bibelen er mangfoldig – og at det er positivt.

4.2 Fortelleren

4.2.1 Fortellerrollen

Fortelleren er ikke selv en del av fortellinga. Det fortelles ved bruk av tredjeperson og i fortid. Fortellinga introduseres med informasjon som setter hendelsen og karakterene i en tidsmessig, geografisk og relasjonell sammenheng. Det viser at fortelleren har oversikt. Hendelsen har dessuten sitt utgangspunkt i Gud. Dette gir fortelleren troverdighet.

I v. 26-28 følger fortelleren Gabriel: han ble sendt fra Gud, og han gikk inn til Maria og snakket til henne. Leseren blir tatt med «inn til» Maria. Fortelleren er delvis allvitende, og leseren vet litt mer enn Maria. Men det røpes ikke hva som er grunnen til at engelen ble sendt. I v. 29 følger vi Maria og får i innblikk i hennes tanker: «Maria ble forskrekket og undret seg over hva denne hilsenen skulle bety» (Luk 1,29). I dette verset gir fortelleren inntrykk av å være allvitende, men fra v. 30 er det bare handlinger og replikker som gjengis, og fortelleren forteller ikke mer enn en tilhører ville ha fått med seg. Leserne, som allerede blitt dratt med «inn i» fortellinga og kan på den måten selv «observere» det som skjer.

¹⁴⁸ BDAG: βουλη

Oppleggene forteller også i fortid. I *MH 1* og *SL 1* fortelles det i tredjeperson, mens i dramastykkene er en av karakterene gjort til førstepersonsfortellere. Maria forteller i *MH 2*, mens i *SL 2* er det Josef som videreforteller det Maria har fortalt ham. Den impliserte fortelleren er generelt allvitende i større grad enn i teksten. I *MH* får tilhørerne i starten vite mer om hva fortellinga skal handle om: «*nå var tiden kommet for den viktigste delen av Guds plan*» (*MH 1*), «*skriftene forteller at Gud en dag skal sende Messias, en redningsmann som skal frelse alle mennesker!*» (*MH 2*). Samtidig venter en med den endelige konklusjonen. Fortellerrollen utvides ved å gi mer informasjon: *MH 1* sier for eksempel at Maria var «*...kanskje bare 14 år*». I *SL 1* får vi vite at Maria «*bodde hjemme hos moren og faren sin*», men var «*alene hjemme i huset*». I *SL 2* forteller Josef at Maria var i ferd med «*å legge seg*», at hun hadde «*svart hår*» og at «*hun skrev i dagboken sin, planla bryllupet*». Josef gir dermed uttrykk for å vite nøyaktig hva som skjedde.

Fortelleren i oppleggene leder tilhøreren gjennom hele fortellinga, og kan i større grad fortelle om Marias opplevelse av situasjonen. Maria i *MH 2* formidler sine følelser rundt det som skjer: «*tenk at Gud ville gi meg et så stort oppdrag!*» Josef i *SL 2* vet også mer om hva hvordan Maria opplevde situasjonen. For eksempel sier han «*hun kjente frykten stikke i hjertet.*» I *MH 1* får vi vite Marias tanker: «*Maria hadde nok mange spørsmål. Hvordan skulle det skje? Hva ville Josef og de andre si?*» Det gjelder også *SL 1*. Vi får for eksempel høre at Maria gleder seg til å gifte seg med Josef.

Oppleggene forklarer også deler av teksten til barna. At Maria er jomfru og derfor ikke kan være gravid forklares på ulike måter. «*Jeg hadde ingen mann*» sier Maria i *MH 2*, «*jeg var forlovet med Josef, men vi hadde ikke vært sammen*». *SL* bruker også «*vært sammen med*». I *MH 1* sier en «*de bodde ikke sammen*». En sier også at «*egentlig går det ikke an å bli gravid uten å være sammen med en mann*». I *SL* sier en til de voksne: «*deres ekteskapelige samliv er ikke begynt.*»¹⁴⁹ I *SL 1* forklarer en at «*Hun bodde hjemme hos moren og faren sin. Men ...snart skulle hun gifte seg med Josef og flytte hjem til ham*». I *MH 2* forklarer eller omskriver en Den hellige ånds rolle slik: «*Gud selv skulle være far til barnet mitt!*»

¹⁴⁹ *SL*, s. 6

4.2.2 Virkemidler

Oppdeling av replikkene det viktigste virkemiddelet fortelleren i bibelteksten bruker. I stedet for at Gabriels budskap er en lang tale er det han sier porsjonert ut. Litt og litt av budskapet røpes, og Maria får reagere på det. Gabriels replikker har fått mye større plass enn Marias, og slik understrekes budskapet og at det Gabriel sier er det viktigste ved hendelsen. Marias reaksjon i v. 29 er et virkemiddel som gjør leserne oppmerksomme på det som blir sagt: her er det noe å bli forskrekket over og undre seg over. Ordet *παρθενο*s nevnes to ganger i v. 27, og på den måten understrekes det. Henvisninga til fortellinga om Sakarja både i begynnelsen og slutten legger opp til at leserne skal se parallellen mellom de to fortellingene.

Fortelleren bruker også referanser og allusjoner til GT-tekster som virkemiddel, spesielt i Gabriels replikker. Disse utdyper fortellinga og gir den også troverdighet. «Herren er med deg» - «ὁ κύριος μετὰ σου» - finner vi blant annet i Dom 6,12 (LXX) hvor Herrens engel gav denne hilsenen til Gideon og gav ham i oppgave å berge israellittene fra midjanittene. Gideon fikk også høre den vanlige formuleringa *אלֹהֵיךָ לֹא יִירָא* – «frykt ikke» (Dom 6,23). «Du har fått nåde» finner vi også i GT. Blant annet fant Moses nåde hos Herren: *כִּי־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי* (1 Mos 6, 17). «Ingenting er umulig for Gud» – *οὐκ ἄδυνατησει παρα του θεου παν ῥημα* – kan være en allusjon til 1. Mos 18,14 der Herren forteller Abraham at Sara skal få et barn.¹⁵⁰ Dette er oversatt slik i LXX: *μη ἄδυναται παρα τω θεω ῥημα*. Disse referansene blir vi ikke gjort oppmerksomme på. Fortelleren vil at leserne selv skal se disse. Vi blir sakte introdusert for Jesus som en oppfyllelse av løftet til David. Referansene gir også troverdighet til Gabriels ord.

Fortellinga er også bygget rundt et mønster som vi finner i lignende fortellinger i GT.

Bovon beskriver dette mønsteret slik:

1. Appearance of the divine messenger
2. Bewilderment of the person addressed
3. Angel's message
4. The addressed person's objection,

¹⁵⁰ Fitzmyer, Joseph. *The Gospel according to Luke*. The Anchor Bible 28-28A. Garden City: Doubleday, 1981, s. 352

5. Confirmation of the message through a sign». ¹⁵¹

Det viser at det som skjer har sitt utgangspunkt i Gud, og at det er en stor og betydningsfull hendelse på samme måte som mønsterfortellingene.

Fortelleren har ikke stor frihet, og forteller nøkternt. Likevel er det sannsynlig at leseren blir påvirket av fortelleren. Fordi en får informasjon om tid, sted og personer, oppleves hendelsen og fortelleren som troverdig. Hendelsen har sitt utgangspunkt i Gud ved at Guds navn nevnes både i forbindelse med Gabriels sendelse og gjennomgående Gabriels budskap. Det at budskapet er fortalt nettopp som en narrativ og med direkte tale gir fortelleren anledning til å overbevise leserne. Vi får tid til å leve oss inn i fortellinga, og dermed også, som Maria, bruke tid på å akseptere budskapet. Gjennom oppdelinga av Gabriels budskap, som gjør at vi må vente med å få all informasjonen, blir vi nysgjerrige, og fortellinga får muligheten til å bygge seg opp. Det gis rom for skepsis og spørsmål, men jo mer teksten nærmer seg slutten, jo flere gode poenger kommer det. Engelens siste replikk – at «ingenting er umulig for Gud» – gir det siste forsøket på å overbevise leseren om at budskapet er sant.

I oppleggene brukes det i mindre grad direkte tale. Blant annet er det *ingen* replikker i *MH 1* og én i *MH 2*. I *MH 1* oppsummeres Gabriels budskap i éi setning: «*Han kom fra Gud for å spørre om Maria ville bli mor til Jesus*». Fortellinga mister noe av spenninga og oppbygninga. I *MH 2* beholdes dette delvis – men blir brukt på hele fortellinga – også om Jesu fødsel (se 4.4.1). I *SL 1* har en beholdt de fleste av replikkene, mens en i *SL 2* forteller alt engelen sa samtidig, uten direkte tale, og budskapet er «*at Gud hadde utvalgt henne til å være mor til Guds sønn*». Her skaper en i stedet spenning ved at Maria reagerer med frykt på engelens ankomst. I *MH 1* og *MH 2* får Marias tanker og replikker mer plass en engelens, mens en i *SL 1* gir noe mer plass til engelen.

Oppleggene forklarer ikke allusjonene til GT eller fortellingsmønsteret, men omtalen av Jesus tolkes i samsvar med gammeltestamentlige tekster om Messias. I formidlingsforslagene er et av virkemidlene at en legger til ord som gir fortellinga nyanse. I *SL 1* beskrives fortellinga slik: «*En dag (...) skjedde det noe merkelig*» og i

¹⁵¹ Bovon, François. *Luke 1: a commentary on the Gospel of Luke 1:1-9:50*. Minneapolis: Fortress Press, 2002, s. 43

SL 2 presenterer Josef den som en utrolig historie. Maria sier i *MH 2* at hun har fått besøk av en engel, og kommenterer med «*ja, det er helt sant!*» Både *SL* og *MH* bruker ordet *hemmelig* – *MH* bruker det i uttrykket «*Guds hemmelige plan*», og *SL* sier: «*Engelen fortalte henne den store hemmeligheten*» som innledning til v. 35. En formidler altså at budskapet ikke er kjent, men det kan også forstås slik at det heller ikke skal *bli* kjent – at det fortsatt skal holdes hemmelig.

Oppleggene har valgt ut temaer for samlinga. Begge understreker særlig ett av disse mange ganger i løpet av samlinga – at Jesus er sann Gud og sant menneske (*MH*) og at Jesus er Guds sønn (*SL*). Det knyttes opp mot aktiviteter og gjentas muntlig. I *SL* kan lederne for eksempel gjenta «*Jesus er Guds sønn*» mens barna spiser.¹⁵² Også bønn og samtale understreker temaene.

4.2.3 Tilpasningsgrep

Begge oppleggene har valgt å gjøre en karakter til forteller i dramastykkene. Som fortellere blir karakterene mer allvitende enn fortelleren i teksten. De kjenner hendelsen fra innsida. Dette er gjort med tanke på *formidlingsform*. Det kan skape nærhet til teksten og karakterene og gjøre det lettere å følge med. Det er lettere å bruke detaljer og beskrive følelser. Et slikt grep kan gjøre at en blir mer beveget av det en hører og dermed tar budskapet inn over seg. Men det kan også bestemme tolkninga slik at det er vanskelig å reagere på egen hånd.¹⁵³ Maria i *MH 2* ser for eksempel ut til å være glad for oppgaven, mens hun i *SL 2* blir veldig redd for engelen. Når *SL* spør hvordan barna tror det var for Maria og Josef å oppleve dette, stiller de et spørsmål som åpner for ulike måter å forstå hendelsen på.¹⁵⁴ Når en gjør dette grepet bør en være bevisst på å gi uttrykk for at det kan være andre måter å forstå hendelsen på.

Også i *MH 1* og *SL 1* vet fortelleren mer enn teksten, og forklarer og legger til opplysninger. Dette kan være med tanke på *formidlingsform* – å gi barna den informasjonen de trenger for å forstå teksten¹⁵⁵ – eller med tanke på generelt *faginnhold* om Bibelen eller tida den handler om. At fortelleren gir mer informasjon

¹⁵² *SL*, s. 28

¹⁵³ jf. Mogstad. *Fag, identitet og fortelling*, s. 115-116.

¹⁵⁴ *SL*, s. 15; 20

¹⁵⁵ Jf. Roose. «Biblical Texts and Theologizing with Children», s. 73-74

gjør at fortelleren og formidleren får stor autoritet. I det en sitter på kunnskap barna ikke har, kan det også oppfattes som at en sitter på den «riktige tolkninga». En har også valgt ut tema for samlinga på forhånd, i tillegg til at en introduserer andre tema underveis. Hvis en ønsker at *barna* skal være en tydelig faktor – at de skal gjøre fortellinga til sin, lære den og bruke den, bør det også være rom for at de kan få lov til å oppleve teksten og reagere på den. En kunne valgt å tydeligere dele opp samlinga mellom bibelfortelling og tema, eller tatt for seg tekst og tema i ulike samlinger.

Oppleggene har brukt omskrivninger for å forklare at Maria var jomfru – altså knyttet til *formidlingsform*. Men at de å ha samleie omtales som å være «sammen med» gjør det heller mer uklart. Å «være sammen med» brukes i dagligtalen vanligvis enten om å tilbringe tid sammen eller å være kjærester. Men ut i fra konteksten vil i alle fall en voksen forstå hva det dreier seg om. Når en skal forklare dette må en ta i betraktning av familiefornene i samfunnet har endret seg, og den moderne familien består ikke nødvendigvis av mor, far og barn.¹⁵⁶ Med andre ord må en forholde seg til faktoren *barna* – og her sette seg inn i barnas kontekst. Mange barn bor ikke både med far og mor av ulike grunner, og det er ikke gitt at barna forstår det som oppleggene mener er underforstått. At en ikke bor sammen utelukker heller ikke samleie. En har kanskje tenkt at noen av barna skal forstå hva det betyr, mens de andre ikke trenger å forstå det. I så fall henvender en seg til to ulike adressater, en som skal forstå og en som ikke skal forstå. Den beste forklaringa er kanskje *SL 1* som sier at Maria bodde hjemme hos mamma og pappa. Det gir assosiasjoner til en ungdom som var i en situasjon hvor det ikke var naturlig å få barn, selv om det strengt tatt er mulig. Det ser ut som om en har vært redd for at lederne skulle trenge å svare på spørsmål fra barna eller stå til ansvar overfor foreldrene. Jeg ser likevel ingen grunn til å ikke nærme seg en mer presis forklaring. Det ville gjort handlingsforløpet tydelig og graviditeten mer utrolig, og at «ingenting er umulig for Gud» ville blitt tydeligere.

Oppleggene følger i liten grad tekstens virkemidler. I stedet for å la *formidlingsformen* bli påvirket av *bibelt tekstene* lager de egne virkemidler. For eksempel dukker ordet «hemmelig» opp i begge oppleggene. Ordet finnes ikke i teksten, og ser ut til å være lagt til fordi en tenker at det gjør teksten mer spennende og interessant for barna. Ordet som i norske bibler oversettes med hemmelighet, er

¹⁵⁶ Øia, Tormod og Halvor Fauske. *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt, 2010, s. 111-112

μυστηριον. I Luk 8,10 (og Matt 13,11; 14,11) finner vi det brukt om «Guds rikes hemmeligheter»: μυστηρια της βασιλειας του θεου. Det er noe disiplene får vite som ikke alle andre vet: Jesus har fortalt en lignelse, og disiplene får høre forklaringen. At Maria skal bli gravid ved Den hellige ånd er noe som verken Maria eller noen andre vet fra før, og er på den måten et μυστηριον. Men engelens budskap skal ikke holdes hemmelig fra nå av. Lukasevangeliet vil jo nettopp formidle dette til leserne. «Åpenbaring» eller «nyhet» beskriver det bedre. Løftene om en ny konge, som i *MH* er en del av «Guds hemmelige plan» var ikke hemmelige. De ble åpenbart gjennom profeter, og var tilgjengelige for alle som kunne lese fra eller høre det bli lest fra de profetiske skriftene. Men Jesus kom på en annen måte enn forventet, slik at noe ved budskapet er nytt. I Rom 16,25 er μυστηρια oversatt med mysterium: «...mitt evangelium, budskapet om Jesus Kristus, ut fra åpenbaringen av det mysterium som har vært skjult fra evige tider». Ingen har kjent til hele «Guds plan», men det betyr ikke at hele Guds plan er hemmelig. «Hemmelig» ser ut til å være et ord som voksne forbinder med positive minner fra barndommen, og som en bruker for å få oppmerksomhet og skape positive assosiasjoner. Samtidig kan ordet like gjerne ha negative assosiasjoner for barn. En hemmelighet kan også være en vond hemmelighet. Ordet bygger ikke opp under handlinga i teksten, og kan lett erstattes med andre ord.

4.3 Setting

Forrige fortelling avsluttet med at Elisabet holdt seg borte fra folk i fem måneder, og vår fortelling innledes med at hun er seks måneder på vei. Teksten er ikke introdusert med noen annen tidsbestemmelse, og fortelleren har ikke gjort noe poeng ut av å plassere den historisk. Men teksten er tidsmessig bundet sammen med fortellingene i Luk 1-2, og der finner vi tidsanvisninger: «i de dager da Herodes var konge i Judea» (Luk 1,5), «da Kvirinius var landshøvding i Syria» (Luk 2,2). Det er vanskelig å tidfeste hendelsen. Herodes den store døde antagelig før år 2 f.Kr, mens Kvirinius var landshøvding fra år 6. e. Kr.¹⁵⁷ Henvisninga til Herodes viser også til situasjonen: Det var Herodes som var konge, ikke en av Davids hus, og tida var preget av det romerske hierarkiet.¹⁵⁸ Fortelleren bruker en konkret stedshenvisning – Nasaret i Galilea – for å gi teksten troverdighet. I tillegg sier stedet noe om status. Galilea var

¹⁵⁷ Witherington, Ben. *New Testament history: A narrative account*. Grand Rapids; Carlisle Cumbria: Baker Academic; Paternoster Press, 2001, s. 61.

¹⁵⁸ Kuhn. *The heart of biblical narrative*, s. 65

et jordbruksområde med småbyer der det bodde bønder, fiskere og håndverkere. Nasaret hadde ca. 500 innbyggere.¹⁵⁹ Sammenlignet med settinga i forrige fortelling, i og ved tempelet i Jerusalem, var Nasaret et ubetydelig sted. Mer spesifikt leser vi at engelen kom *inn* til Maria, men vi vet ikke noe om hvor hun er. Siden hun var en ung og ugift kvinne kan vi tenke oss at hun var hjemme hos foreldrene sine, inne i et hus, eller en gårds plass. Setting har ingen stor betydning i teksten. Den viser at Maria ikke hadde noen høy status og gir sammenheng med tekstene før og etter.

I *MH* sier en at det har gått «*mange hundre år siden Nehemja fikk hjelp til å bygge opp muren rundt Jerusalem*»,¹⁶⁰ mens en i *SL 1* regner sier at «*nå var det gått mange hundre år siden Gud reddet israelittene fra Egypt*». Begge forsøker altså å sette teksten i en tidsmessig sammenheng. Hendelsene de nevner kan vanskelig tidfestes, men utferden fra Egypt var antagelig før 1200-tallet f.Kr.¹⁶¹ og Jerusalems murer kan ha blitt gjenreist rundt år 445 f. Kr.¹⁶² Det de egentlig forteller er at det har gått en del tid siden dette skjedde. *SL 1* sier videre: «*Gud hadde siden gitt dem et godt land å bo i. Det landet kalles Israel. I Israel er det en by som heter Nasaret. For 2000 år siden bodde det en jente der som het Maria*». *SL* hopper over Israels dramatiske historie, og formidler en svært forenklet versjon. Maria forteller i *MH 2* at hun «*er fra et land som heter Israel*». Generelt sett blir Israel presentert som om det var et land på samme måte som Norge. En viser ikke til den vanskelige politiske situasjonen landet var eller er i. En forteller også flere ganger i *MH* om et Israel hvor det er en tydelig forventning om at Messias snart skal komme: «*Israelittene venter fortsatt på ham som Gud har lovet å sende, Frelseren*» og «*israelittene forventet at Gud skulle holde sitt løfte om å sende dem den lovede Messias, men de forventet ikke at han skulle bli født som en liten baby.*»¹⁶³ *MH 2* plasserer Marias monolog til «*litt mindre enn ett år*» etter hendelsen. *SL 2* er gitt en moderne setting som ramme, og hendelsen er plassert på rommet til Maria.¹⁶⁴ I *SL 2* sier Josef «*En dag da Maria var alene hjemme i huset...*» og spesifiserer altså at engelen «*kom inn til henne*».

¹⁵⁹ Skarsaune, Oskar. *In the shadow of the temple: Jewish influences on early Christianity*. Downers Grove: InterVarsity Press, 2002, s. 69-70

¹⁶⁰ *MH*, s. 13

¹⁶¹ Bright, John. *A history of Israel*. Louisville: Westminster J. Knox Press, 2000, s. 123.

¹⁶² Myers, Jacob. *Ezra. Nehemiah*. The Anchor Bible 14. Garden City; Doubleday, 1983, s. xxxiii

¹⁶³ *Ibid.*, s. 13; 15, jf. også s. 71

¹⁶⁴ *SL*, s. 13

4.3.1 Tilpasningsgrep

Både *MH* og *SL* forsøker å sette teksten inn i en historisk og geografisk ramme. Dette er ei tilpasning knyttet til *formidlingsform* og til *faginnhold* som er nevnt når oppleggene beskriver hvordan de vil formidle bibeltekstene. Ei slik tilpasning kan gi tillit til at hendelsen er reell. Forarbeidet – og dermed *materiellforfatterne* har vært nedprioritert og gjort at det begge oppleggene sier om setting er så vagt og unyansert at en ikke oppnår dette. En fremstiller i stedet en forenklet forståelse av Israel og Israels historie.

MH fremstiller det slik at Jesus ble født inn i en setting hvor det var klare forventninger til at Messias skulle komme. Dette gjør de antagelig for å vise at Jesus oppfylte Messiasprofetiene – noe som både er knyttet til allusjonene i teksten og generelt *faginnhold*. Vi ser samtidig at *materiellforfatternes* kunnskap eller forberedelse som spiller inn her: I virkeligheten var forventningene mangfoldige og ikke klare, og de som ble overrasket over at Jesus var så vanlig, var først og fremst vismennene, fordi de lette etter en konge. De fleste israelittene trodde ikke at Jesus var Messias og var derfor heller ikke overrasket over at han ble «født som en liten baby.»¹⁶⁵

4.4 Plot

V. 26-27: Gabriel ble sendt

«Men da Elisabet var i sjette måned, ble engelen Gabriel sendt fra Gud til en by i Galilea som het Nasaret». Den første hendelsen i fortellinga er at engelen Gabriel *ble sendt*. Dette er plotets utgangspunkt. Engelen Gabriel er sendt *fra* eller *av* – ἄπο – Gud: ἀπεσταλη ὁ ἄγγελος Γαβριηλ ἄπο τοῦ θεοῦ. Ἀπεσταλη er passiv form. Preposisjonen ἄπο forstås ofte sammen med passive verb som *av*,¹⁶⁶ samtidig som det med bevegelsesverb som dette ofte har betydninga *fra*.¹⁶⁷ Jeg mener ἄπο bør forstås som *av* her ut i fra konteksten. Gabriel er et sendebud, og det er *noen* som sender ham. Koblinga til Gud indikerer at han er sendt fra Gud. Gud gir dermed utgangspunktet for hendelsen.

¹⁶⁵ *MH*, s. 15

¹⁶⁶ Fitzmyer. *The gospel according to Luke*, s. 343

¹⁶⁷ BDAG: ἄπο

Engelen er sendt til Maria. Møtet mellom en engel fra Gud og ei jomfru fra Nasaret er uventet, og det bygges opp til at noe spesielt skal skje. Fortelleren har brukt «sequencing that draws connection and comparison».¹⁶⁸ Leserne av Lukasevangeliet kjenner den foregående fortellinga og vil lure på hva budskapet er denne gangen, og om reaksjonen og utfallet vil være det samme. Det at Maria var trolovet legger ikke opp til et lignende budskap som budskapet til Sakarja. Trolovelsen var begynnelsen på ekteskapsprosedyren, og var en avtale inngått med vitner basert på ekteskapskontrakt og betaling av brudens medgift. Den som var trolovet kunne skilles og bli straffet for utroskap. Et år etter trolovelsen ble avtalen ferdigstilt ved at kvinnen flyttet inn i mannens hjem.¹⁶⁹

I oppleggene er Maria utgangspunkt for hendelsen. I *SL* 1 og 2 møter vi Maria i en hverdagslig situasjon. Det første som *skjer* er at engelen kommer til henne og endrer situasjonen. Både *SL* 1 og *MH* 1 og 2 nevner Gud før engelen kommer, men Gud setter ikke eksplisitt i gang hendelsen. Tilhørerne vil ikke ha de samme forventningene som i teksten ettersom de ikke nødvendigvis kjenner til den litterære sammenhengen. Men både *SL* 1, *SL* 2 og *MH* 1 forteller om Marias situasjon (jf. 4.2.1), slik at en også der legger opp til at det som skal skje ikke er forventet.

V. 28: *Gabriel kom inn til Maria og snakket*

Εἰσελθὼν er partisippform av εἰσερχομαι, som betyr å gå inn, og vi kan forstå det slik at engelen kom innendørs¹⁷⁰ eller inn til der Maria var. Engelen begynte med å si χαίρε - en vanlig hilsen på gresk.¹⁷¹ Κεχαριτωμένη viser ikke til Marias verdi i seg selv, men at hun har fått nåde hos Gud i det han har valgt henne. «Herren er med deg» er som vi har sett i 4.2.2 en hilsen som ble gitt til andre som fikk en oppgave av Gud. Marshall mener at εστιν er underforstått i hilsenen, og at den dermed ikke er ment som et ønske, men som en proklamasjon. Den innebærer Herrens hjelp. Det indikerer *ikke* unnfangelsesøyeblikket, mener Marshall, og dette utelukkes også av futurum-bruken i 1,35.¹⁷² Dersom leseren ser koblinga legger hilsenen opp til at Maria skal få en spesiell oppgave.

¹⁶⁸ Kuhn: *The heart of biblical narrative*, s. 39

¹⁶⁹ Evans, Christopher. *Saint Luke*. London: SCM Press, 2008, s. 159-160; Jeremias, Joachim. *Jerusalem in the time of Jesus*. London: SCM Press, 1969, s. 367

¹⁷⁰ Marshall. *The Gospel of Luke*, s. 65

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Ibid.

I *MH 1* kommer engelen på «*englebesøk*», noe som virker hverdagslig. Det legger ikke opp til at noe spesielt skal skje. I *SL 2* er engelens ankomst det mest dramatiske i hele hendelsen: «*så var det akkurat som om noe dekket hele rommet...det var som om en sky hadde kommet inn...*» Det er uklart om denne skyen er engelen selv eller noe som kommer i forkant av engelen. Ankomsten skaper spenning i forhold til hva som skal skje, samtidig som toppen av spenningskurven allerede er nådd, slik at det som kommer etterpå ikke er så spennende. Engelens hilsen er bare tatt med i *SL 1*. De andre formidlingsforslagene har dermed ikke tatt med grunnlaget for at Maria skal få denne oppgaven – Guds nåde.

V. 29: Maria reagerte

Mens Sakarja ble redd da han så Gabriel, ble Maria «forskrekket over engelens ord og undret seg over hva denne hilsenen skulle bety». Διαταραχθη er passiv form av διαταρασσω, som kan bety å forvirre eller gjøre noen perpleks. Det er igjen en variant av ταρασσω som i passiv form betyr å bli forskrekket eller redd. Hun ble altså forvirret eller forskrekket over engelens hilsen. Det kan forstås som en ydmyk reaksjon på grunn av hilsenens mange allusjoner. Vi hører ikke noe om at hun blir forskrekket over *synet* av engelen. Det *kan* bety at engelen ikke hadde et spesielt utseende (se 4.5.1). Frykt forekommer ofte – men ikke alltid – når noen møter engler i Bibelen, og ofte har dette sammenheng med omstendighetene (eks. 1 Kong 19,7; 1 Krøn 21,16; Sak 1,12). I Luk 1,30 og 2,9 fremkaller engelen redsel. Det kan være på grunn av sammenhengen. Sakarja møter en engel i tempelet, noe som er mer uventet, og gjeterne opplevde at «Herrens herlighet lyste om dem» da de så engelen.

SL 1 forteller at Maria blir forskrekket over det engelen *sa*, mens en i *MH 1* og *SL 2* utelater engelens hilsen og legger opp til at Maria reagerer på engelens *ankomst*. I *SL 2* gir dette spenning knyttet til hvorfor engelen er der, men når engelen likevel ikke viser seg å være farlig synker plotets spenningskurve, og en har ikke så mye mer å gå på i resten av fortellinga. *MH* sier i totalformidlingselementene at «*det må ha vært spennende, skremmende og overraskende å plutselig møte en engel*» og foreslår å lage aktiviteter der barna får en følelse av hvordan dette kan ha vært, for eksempel

ved hjelp av en lyskaster i mørket.¹⁷³ Generelt framstilles engler slik vi er vant til å se dem – for eksempel som makaroniengler (se 4.5.1). Det viser at det må ha vært lett for Maria å se at det var en engel som kom, og hun blir redd nettopp fordi det er en engel. Dette gjør engelens ankomst til problemet i plotet i *SL 2* og *MH 1*.

V. 30-33: Gabriel snakket

Når vi får vite Gabriels budskap, får plotet en retning, og leseren skjønner delvis hvorfor engelen har kommet og hva som skal skje. Men informasjonen kommer i porsjoner, og budskapet bygges opp fra det vanlige til det spesielle. Maria skal få en sønn. Han skal kalles Den høyestes sønn. Først i v. 35 sier engelen «Guds sønn».

I *MH 1* spør engelen om Maria «*ville bli mor til Jesus*». Noe mer sies ikke om hvem Jesus er før en forteller om Jesu fødsel. Fortellinga oppsummeres med at Jesus «*hadde Gud til Far og var selv Gud, selv om han også var et menneske*». I *MH 2* nevner Maria Messias i begynnelsen av fortellinga uten å knytte dette eksplisitt til Jesus. Engelen forteller i første omgang at Maria «*skulle bli mor til en helt spesiell gutt*». Også her røpes altså noe, og en sparer noe, som Maria snart forteller: at Gud skal være far til barnet. Først når en forteller om juleevangeliet får en vite at gutten er «*Frelseren*», og til slutt identifiseres han også med Messias. I *SL 1* oppsummeres v. 30-33 med at Jesus «*skal være stor og kalles Guds sønn, og han skal være konge til evig tid*». I *SL 2* sies det at Maria skulle være «*mor til Guds Sønn*». Etter å ha fortalt om sin engledrøm sier Josef at «*nå skal hun bli mor til Frelseren, Jesus, og han skal vokse opp i vår familie*». (*SL 2*) Fordi oppleggene nettopp fortsetter med juleevangeliet, er når en forteller den fortellinga at barna får vite mer om Jesus. De har ikke den samme spenningsoppbygginga med at informasjonen porsjoneres ut i forbindelse med denne hendelsen, men tar noe igjen gjennom å vise mer og mer om hvem Jesus er gjennom hele formidlinga av denne teksten og de andre tekstene de formidler.

V. 34: Maria stilte et spørsmål

Fortellinga kunne ha vært ferdig, men så dukket det opp et problem. Vi har fått vite at Maria er trolovet, og det er dermed grunn til å tro at Josef skulle være far til barnet og at unnfangelsen skulle skje litt fram i tid. Likevel leser vi at Maria stilte spørsmål om

¹⁷³ *MH*, s. 15

hvordan dette skulle gå til «siden jeg ikke kjenner noen mann» - ἐπει ἀνδρα οὐ γινώσκω. γινώσκω betyr vanligvis å kjenne, men brukes også om å ha samleie eller ha en seksuell relasjon til noen. At det står i presens er merkelig, mener Marshall, fordi ordet vanligvis brukes om samleie som faktisk handling. Det må derfor bety «I do not have a husband with whom I have sexual relations», mener han.¹⁷⁴ Problemet er altså hvordan unnfangelsen konkret skal gå til.

Men hvorfor spør hun om dette? Tenker hun at engelen mener at unnfangelsen allerede har skjedd? Forsøker hun å forsvare seg? Eller tenker hun framtidig om det, men antar likevel at det må skje før hun gifter seg? Det er mange som har forsøkt å svare på dette. En har ment at Maria tenker på en umiddelbar unnfangelse, at hun ikke er kommet i puberteten enda, at hun skjønnte at det skulle være jomfrufødsel og lurte på hvordan det var mulig, at hun tenkte på profetien om jomfrufødsel, eller at spørsmålet er et litterært virkemiddel.¹⁷⁵ I kallsfortellinger i GT stiller gjerne den som blir kalt spørsmål ved eller protesterer ved kallet (f.eks. 2 Mos 3, 11; Dom 6,15; Jer 1,6). Fortelleren kan ha plassert spørsmålet her for å skape denne parallellen. Men spørsmålet blir ikke oppfattet som protest på samme måte som med Sakarja. Spørsmålet i teksten ser mest ut til å være for lesernes skyld – for å gi engelen en anledning til å forklare saken. Det virker som om forfatteren skaper konflikt for å skape spenning eller for å få frem informasjon – «composing conflict». Leseren dras med inn i dette, og det som virket som et godt budskap, har plutselig blitt vanskelig. Det gjør at fortelleren har enda større overbevisningskraft når løsninga kommer.

I oppleggene er det også et problem at Maria ikke er i en situasjon der hun kan bli gravid. Vi har sett hvordan de forsøker å forklare dette (4.2.1). I *MH 2* sier Maria: «*hvordan kan det gå an, spurte jeg, for jeg hadde ingen mann*». Problemet er altså det samme som i teksten: hvordan skal unnfangelsen skje? I *MH 1* kommer flere spørsmål fram gjennom Marias tanker, både hvordan det skal skje og hvordan andre kommer til å motta det. I *SL 2* handler problemet først og fremst om hvordan dette påvirker Maria og Josefs forhold, og det løses ved at Josef også får besøk av en engel. Denne problemstillinga er ikke uttrykt i bibelteksten. *SL 1* har med dette i tillegg til spørsmålet om hvordan det skal gå til.

¹⁷⁴ Marshall. *The gospel of Luke*, s. 69

¹⁷⁵ *Ibid.*, s. 69-70

V. 35-37: Gabriel svarte

Maria har satt ord på et problem. Men Gabriel har løsningen: «Den hellige ånd skal komme over deg». Dette er en «astonishing inversion of the expected»¹⁷⁶ – hun skal ikke få barnet med Josef, som vi har fått høre at hun er trolovet med, men det skal være av Den hellige ånd. Engelen kunne sagt dette med en gang, men ved å la være – «witholding resolution»¹⁷⁷ – skaper han spenning. Den hellige ånd kom over konger og profeter i GT. Nå skal Den hellige ånd komme over Maria, og Guds kraft skal overskygge – ἐπισκιαζω – henne. Dette er skrevet i futurum og skjer altså ikke nå, men er fremtidig. Det er ikke tydelig hvordan unnfangelsen skal foregå. Vi leser ikke noe om at Gud skal befrukte henne, men Den hellige ånd skal komme og dermed skal hun på en eller annen måte bli gravid. Vi får også vite mer om barnet: han skal «være hellig og kalles Guds Sønn».¹⁷⁸ Som i v. 32-33 alluderes det til 2 Sam 7. Vi har ikke fått vite at Jesus er Messias, men det er antydning. At Den hellige ånd er involvert setter Maria og Jesus i sammenheng med konger og profeter i GT, som fikk Guds ånd ved spesielle tilfeller (f.eks. 1. Sam 11,6; 2 Krøn 24,20). Det peker også fram mot Jesu ord i Luk 24,49 om at disiplene skal bli «utrustet med kraft fra det høye» og beskrivelsen av pinsedag i Apg 2.

Denne gangen stopper verken Gabriel eller fortelleren for å la oss høre Marias reaksjon på det Gabriel sier. Leseren er allerede oppmerksom og følger med for å se om det kommer mer. Gabriel fortsetter å snakke, forteller at Elisabet allerede er gravid og proklamerer at ingenting er umulig for Gud. Her har fortellinga nådd sitt høydepunkt. Dersom vi tror på engelens ord, forventer vi nå at Maria skal godta dette.

I *SL* 1 siteres engelens ord: «Den hellige ånd skal komme over deg». Dette forklares i forslaget til samtale med barna: «Hvem var det som gjorde at Jesusbarnet begynte å vokse inne i Maria? (Den hellige ånd)».¹⁷⁹ I *MH* er Den hellige ånd utelatt. I *MH* 2 sies det slik: «Engelen sa at Gud selv skulle være far til barnet mitt», og i *MH* 1 slik: «Gud...sørget for at hun ble med barn likevel». Den hellige ånd introduseres først senere i heftet i forbindelse med at disiplene får Den hellige ånd. Problemet med

¹⁷⁶ Kuhn. *The heart of biblical narrative*, s. 43

¹⁷⁷ Ibid., s. 40

¹⁷⁸ Fitzmyer. *The Gospel according to Luke*, s. 351

¹⁷⁹ *SL*, s. 15

hvordan det skal gå til blir løst, men løsninga har en annen nyanse. En viser ikke hvordan Den hellige ånd legitimerer situasjonen, Marias utvelgelse og Jesu tilknytning til Davidsløftet.

Begge oppleggene er opptatt av hva teksten sier om Jesus. *MH* er opptatt av at Jesus var en helt vanlig baby. «*Men selv om Jesus var en vanlig gutt, var han ikke vanlig likevel. Han hadde Gud til far og var selv Gud, selv om han samtidig også var et menneske*». Det er ikke gitt i teksten at Jesus er Guds sønn eller er både Gud og menneske. Den introduserer Jesus, men det var først i ettertid at kristologien ble utviklet. *MH* og *SL* forholder seg altså til tolkningshistorien.

MH 2 og *SL 2* nevner ikke engelens neste replikk, mens *MH 1* sier at «*ingenting er for vanskelig for Gud*» (se. 4.5.2). *SL 1* gjenforteller og siterer delvis replikken. I *MH* er «*ingenting er umulig for Gud*» en av de to tingene de ønsker at barna skal sitte igjen med etter samlinga. Under bønn og takk kan en takke for «*at ingenting er umulig for Gud*», og det er eneste gangen dette nevnes. Underforstått er det som er «umulig» at Gud frelser og det at Jesus er sann Gud og sant menneske, men dette sies ikke eksplisitt. Det er bare i *SL 1* replikken fungerer som et høydepunkt i Gabriels budskap.

V. 38a: Maria svarte

Etter å ha hørt alt det engelen har sagt har det tydeligvis skjedd en forandring hos Maria. Hun stiller ikke spørsmål eller undrer seg, men sier at hun er Herrens δουλη – slave eller tjener, og at det kan skje med henne etter det engelen har sagt. Det kan bety at hun er glad for oppdraget eller at hun opplever at hun ikke kan protestere. Det avslutter i alle tilfeller plotet. Guds budskap er meddelt og mottatt.

Marias svar kan tolkes på ulike måter. I *MH 2* ser det ut til å uttrykke glede: «*tenk at Gud ville gi meg et så stort oppdrag, jeg som bare er ei helt vanlig jente! Jeg sa til engelen at jeg ville gjøre slik Gud sa!*» I *MH 1* er det mer ambivalens: «*Maria hadde nok mange spørsmål. (...) Likevel svarte hun ja, selv om det nok ikke var så lett*». *SL 1* siterer Luk 1,38 og legger ikke til noe, og *SL 2* sier bare «*Jeg er en Herrens tjener*».

V. 38b: Gabriel drog

Engelen drog uten at noe mer ble sagt. Fortellinga konkluderes ikke noe videre, og noen spørsmål henger i lufta. Leserne må lese videre dersom de skal kunne finne ut mer. I oppleggene «*fløy engelen*» (SL 2), «*forsvant engelen*» (SL 1) og i MH nevnes det ikke at engelen drar. I MH fortsetter fortellinga med Jesus fødsel, mens i SL fortsetter en med Josefs engledrøm.

4.4.1 Plotet som helhet

Hendelsene i plotet har en årsakssammenheng.¹⁸⁰ Den ene karakterens replikker skaper reaksjoner hos den andre karakteren og leder til nye replikker. Det er ingen klar konflikt i plotet, men det avsluttes med at Maria aksepterer engelens ord. Derfor kan det å overbevise Maria om at budskapet er sant og godt slik at hun aksepterer det sies å være plotets problem.

I MH 1 går plotet ut på at «*den viktigste delen av Guds plan*» skal oppfylles. Maria får englebesøk, noe som gjør at hun blir redd, men det trenger hun ikke å være: Engelen er kommet for å spørre om Maria vil bli mor til Jesus. Om Maria vil bli mor til Jesus er problemet i plotet. En sier at det ikke går an å bli gravid uten å være sammen med en mann, men dette løses ved at Gud «*sørget for at hun ble med barn*». Så hører vi om utfordringene i forbindelse med Jesu fødsel, før vi får høre at det er blitt født en frelser. Dermed er den viktige delen av Guds plan oppfylt.

I MH 2 er utgangspunktet at skriftene har fortalt at Gud skal sende Messias, «*en redningsmann som skal frelse alle mennesker*». Spenninga i plotet er knyttet til om dette virkelig kommer til å skje. Maria røper ikke slutten på historien, men forteller om engelen som sier at hun skal bli mor til «*en helt spesiell gutt*». Maria lurar på hvordan det kan gå an, noe som løses ved at Gud skal være far til barnet. Dette tolkes som et stort oppdrag, selv om vi enda ikke har fått høre noe om at Jesus er Messias. I fortellinga om juleevangeliet får vi derimot vite at «*dette barnet var Frelseren som Gud hadde sendt til menneskene*». Konklusjonen er Jesus «*er Messias som det står om i de gamle skriftene*».

¹⁸⁰ jf. Kuhn. *The heart of biblical narrative*, s. 33

I *SL 1* følger en i stor grad bibeloversettelsen og dermed også plotet i teksten. Men det fungerer som et underplot i det større plotet som handler Maria og Josefs giftemål. I begynnelsen gleder Maria seg til å gifte seg med Josef. Etter englebesøket leser vi at også Josef gledet seg til dette, men at han fikk vite om graviditeten og ikke kunne gifte seg likevel. Dette løses ved at også Josef fikk besøk av en engel (Matt 1,1-18-24), og fortellinga ender med at de kan gifte seg og at Josef vil passe på Marias sønn.

I *SL 2* introduseres hendelsen som en utrolig historie som er vanskelig å tro på, og plotet går ut på å finne ut om dette stemmer. Fortellinga begynner med at engelen kom inn til Maria, og denne hendelsen får mest plass og virkemidler i fortellinga. Det utløste frykt, men så ordnet det seg da engelen sa at hun ikke skulle være redd. Engelen fortalte at Maria var utvalgt til å bli mor til Guds sønn, og hun svarte at hun var Herrens tjener. Problemet er at Josef ikke trodde på dette, men så fikk også han besøk av en engel og ble overbevist om at fortellinga var sann.

4.4.2 *Tilpasningsgrep*

Begge oppleggene har laget egne plot eller rammer for fortellinga. *SLs* valg av plot er knyttet til *formidlingsform*. Ved å ha plot knyttet til giftemål og til om fortellinga er sann vil en holde på barnas oppmerksomhet. Plot er styrende for hvordan vi oppfatter fortellinger, og de bygger ikke opp under «dagens ord» eller teksten slik jeg tolker den. At fortelleren tviler på fortellinga kan ha ulike utfall – tilhørerne kan bli overbevist, eller det motsatte kan skje. Det ser ut som at en ikke synes teksten er spennende nok i seg selv, og derfor må legge til disse tingene. Jeg tror en kan lage et tydeligere plot ved å bygge mer opp under tekstens virkemidler. En kan overdrive virkemiddelet med at informasjonen porsjoneres ut og Marias reaksjoner til det engelen sier. Da vil en vektlegge *bibelteksten* i større grad.

MHs plot ser ut til å være knyttet til generelt *faginnhold* som ikke nevnes i målene. Oppfyllelsen av Guds plan eller av skriftene er det all handlinga bygges rundt. Dette er det viktigste i fortellinga, og det som skjer i hendelsen er bare detaljer. At Jesus er sann Gud og sann menneske knyttes opp mot det at Jesus er Guds sønn, noe som i tekstens tolkningshistorie er en relevant sammenheng. Men det er ikke nødvendigvis

lett å se sammenhengen mellom Jesus som frelser, Messias, Guds sønn og sann Gud og sant menneske.

Handlingsforløpets utgangspunkt endres i oppleggene. Selv om flere av formidlingsforslagene begynner med Gud eller Guds plan, begynner selve situasjonen hos Maria i begge oppleggene. Dette er knyttet til *formidlingsform*. En forsøker å starte i en situasjon barna kan kjenne seg igjen i. Det stemmer overens med det at vi får innblikk i Marias tanker i teksten, men fokuset blir på at Marias hverdag snus på hodet ved at en engel kommer inn enn at Gud ønsker noe ved å sende engelen. Dette skiftet i fokus ser ut til å være ubevisst. Det kan også være knyttet til en forståelse av teksten der en tenker at selve hendelsen først begynner i v. 27.

Fordi en har lagt stor vekt på at Maria blir redd når hun ser engelen, spesielt i *SL 2*, endres plotet. Dette er knyttet til *formidlingsform* – det ser ut til å skulle skape oppmerksomhet, latter og hjelpe barna til å huske fortellinga. Spenningskurven når toppen i begynnelsen, og det som kommer etterpå er bare informasjon. I tillegg mener jeg det ikke gir et riktig bilde av situasjonen. Derfor er *bibeltekstene* ikke vektlagt, og *materiellforfatternes* forberedelse og kunnskap er ikke tilstrekkelig.

Når *MH* utelater Den hellige ånd, utelater de også en viktig del av plotet. Det er knyttet til *formidlingsform*: *MH* venter til senere i heftet med å introdusere Den hellige ånd. Det kan være fordi en ønsker å bruke bedre tid på å introdusere emnet. Samtidig bruker andre vanskelige ord som for eksempel Messias. Her kunne en valgt å både nevne Gud og Den hellige ånd.

4.5 Karakterer

I beskrivelsen av narrativ metode valgte jeg å definere karakterer ut i fra om de handler (2.1.4). Josef, Elisabeth og Jesus handler ikke i teksten – de er bare nevnt. Den hellige ånd handler bare dersom en tolker det slik at unnfangelsen skjer i løpet av teksten. Slik har jeg ikke tolket det her (jf. 4.4, v. 28). Gabriel og Maria handler – Gabriel kommer og går, og begge snakker. Om Gud handler i teksten kan diskuteres. I 4.4, v. 26-27 forstod jeg sendelsen av Gabriel som Guds handling. Dermed forstår jeg Gud som handlende karakter. Altså er det tre karakterer i teksten: Gabriel, Gud og

Maria. Fordi jeg tar utgangspunkt i bibelteksten vil jeg ta for meg hvordan oppleggene beskriver de samme tre karakterene.

4.5.1 Gabriel

Gabriel introduseres

Den første karakteren som nevnes er Gabriel. I v. 26 leser vi at «engelen Gabriel ble sendt...» Han beskrives direkte med betegnelsen ἄγγελος og navnet Γαβριηλ.

Ἄγγελος forteller om rolle og tilhørighet til ei gruppe. Men i motsetning til i Luk 2,9-15 er det en navngitt engel som kommer. Leserne kjenner dessuten Gabriel fra Luk 1,19. Γαβριηλ kommer fra det hebraiske גַּבְרִיֵּאל. Substantivet גַּבְרִיֵּאל betyr mann, mens verbet גַּבַּר betyr å være sterk. Navnet kan altså bety «mann av El» – «Guds mann», eller «Gud er sterk». Dette viser hvor sterkt Gabriels identitet er knyttet til Gud. Utenom Luk 1 nevnes ikke Gabriel i NT, men vi finner גַּבְרִיֵּאל i Dan 8,16ff og 9,21. Daniel ser en «skikkelse som så ut som en mann», og Gabriel forteller om endetida og en konge som skal stå fram. Gabriel kan altså assosieres med endetida.

Ἄγγελος betyr budbærer – en som overbringer et budskap, og som er menneskelig eller overnaturlig. Ἄγγελος blir i gresk litteratur omtalt som en budbærer under gudenes beskyttelse, og kunne bli sendt fra gudene til menneskene.¹⁸¹ Det hebraiske ordet med tilsvarende betydning er מַלְאָכִים. Vanligvis betyr det en som er sendt av et menneske, men det kan også være en budbærer fra Gud, en som ledsager Gud i teofanier, en profet eller en prest.¹⁸² Ofte møter vi uttrykket מַלְאָכֵי יְהוָה – «Jahves engel». Dette er et begrep som assosieres med noen gode egenskaper: David sammenlignes med Jahves engel fordi han er trofast og vis (1 Sam 29,9; 2 Sam 14,17.20). מַלְאָכֵי יְהוָה er en budbærer. Han kan gi beskjed om at noen skal få et barn, for eksempel Hagar (1. Mos 16,7-11). Han er også en hjelper som for eksempel beskytter Israel ved rødehavet (2. Mos 14,19).

I NT betyr ἄγγελος noen få steder en budbringer sendt av et menneske (Luk 7,24; 9,52), mens engelen i Luk 1 er presentert som sendebud fra Gud (Luk 1,19;26). Dette

¹⁸¹ Kittel, Gerhard. *Theological dictionary of the New Testament*. Grand Rapids: W.B. Eerdmans, 1985, s. 74.

¹⁸² BDB: מַלְאָכִים; Kittel. *Theological dictionary of the New Testament*, s. 77

ser også ut til å være den mest vanlige bruken av ordet i NT. Også i Matteusevangeliet bringer engelen bud om at Jesus skal bli født (Matt 1,20; 2,13; 2,19). Der kommer engelen til Josef både før barnet blir født og i etterkant. I Luk 2,9ff forteller en engel om Jesu fødsel før han omkranses av «en himmelsk hærs-kare som priser Gud (Luk 2,13). Englene er også budbærere i forbindelse med Jesu oppstandelse (Luk 24,23; Matt 28,5; Joh 20,12), de er knyttet til endetida og Menneskesønnens komme (Luk 9,26; Matt 13,31.39; 16,27; 24,31.35; Mark 8,38; 13,27; Joh 1,51) og de hjelper Jesus (Luk 22,43; Mark 1,13; Matt 4,11). Englene er også hjelpere i Apostlenes gjerninger (Apg 6,19; 8,26; 10,3ff; 12,7ff), mens de i Johannes' åpenbaring priser Gud og hjelper til med å spille ut Johannes' syn ved hjelp av ulike virkemidler (f.eks. Åp 7,11; 8,3).

I Luk 1,19 presenteres Gabriel som en Herrens engel, ἄγγελος κυρίου (på samme måte som LXX oversetter אֱלֹהִים מַלְאָכִים). Gabriel sier om seg selv: «Jeg er Gabriel, som står for Guds ansikt. Jeg er sendt for å tale til deg og bringe deg dette gledesbudskapet» (Luk 1,19). Gabriel er altså en budbærer fra Gud. Han er vanligvis hos Gud, men er noe annet enn Gud.

MH 1 og *2* og *SL 2* omtaler Gabriel som en engel, og bruker ikke navnet. Han blir slik generalisert. I *SL 1* forteller en om denne bestemte engelen ved å bruke navnet. Bare i *MH 1* finner vi en forklaring på hva en engel er: «*En engel er Guds hjelper*». Dette viser til én av englenes funksjoner i Bibelen, og det sier noe om en nærhet til Gud, men formidler ikke rollen som sendebud. En sier også at engelen «*kom fra Gud*». Et aktivt, ikke passivt verb blir brukt. Hovedpoenget, at han kom fra *Gud*, ivaretas, men engelen kan forstås som initiativtaker til besøket. I *MH 2* introduseres engelen slik: «*for mindre enn ett år siden fikk jeg besøk av en engel*». En sier ikke at engelen kom fra eller ble sendt av Gud, men det sies implisitt: «*Tenk at Gud ville gi meg et så stort oppdrag...*» Verken i *SL 1* eller *2* sier en til barna at engelen ble sendt av eller fra Gud. I *SL 1* introduseres han slik: «*Engelen Gabriel kom inn til henne*». Gabriel formidler noe som har med Gud å gjøre, at Jesus skal være Guds sønn, men det er ikke tydelig at det er Gud som vil formidle budskapet.

Gabriels handling

Gabriel viste seg – ὠφθη – for Sakarja (Luk 1,11), mens i v. 28 er ordet εἰσέρχομαι brukt – å gå eller komme inn. I v. 38 leser vi at han forlot henne – ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτης. Både ankomst og avgang er beskrevet nøkternt, og gir ikke inntrykk av noe overnaturlig. Det blir ikke beskrevet i teksten hvordan Gabriel ser ut. I Dan 8 leste vi at han så ut som en mann. Det finnes ikke noen klar beskrivelse av englers utseende i Bibelen. Det varierer om de som ser en engel skjønner at det er en engel. I Dom 13,6 leser vi at Manoahs kone sa: «Det kom en gudsmann til meg. Han så ut som Guds engel og var meget fryktinngytende». Det var noe som gjorde at hun identifiserte ham med Jahves engel. Men da Manoah etterpå traff engelen, skjønte han ikke hvem det var. Først da de ofret til Herren skjønte han det – da «før Herrens engel opp i flammen fra alteret». Manoah sa: «Nå må vi dø; for vi har sett Gud». Altså er det noe annet enn utseendet som gjør at engelen kjennes igjen. Kjerubene Gud vil at skal bygges i tempelet skal ha vinger (2 Mos 25,20), og serafene i Jes 6 har seks vinger, men verken kjeruber eller seraffer er engler.¹⁸³ Vi vet altså ikke hvordan Gabriel ser ut, men han har ikke vinger og kan se ut som en vanlig mann. Vi vet ikke om han ble kjent igjen som en engel, men vi får ikke høre Marias reaksjon når hun så ham. Dette kan tolkes som at hun ikke vet at det er en engel.

Det Gabriel ellers gjør i teksten er å snakke til Maria. Budskapet er delt i flere replikker. Han holder igjen og bygger opp til stadig nye deler av budskapet. Det beste kommer til slutt. Fortelleren har dermed gitt Gabriel ekstra stor autoritet og bygget opp under ordene hans. Det oppleves også slik at Gabriel har lyst til å fortelle dette, og selv ser på det som et godt budskap, og kan smitte over på leserne. I den foregående fortellinga fikk feil reaksjon konsekvenser, og dette forventer leserne at skal skje igjen. Gabriel overrasker ved å ikke reagere negativt, men svare på spørsmålet.

I *MH* får Maria «englebesøk», (*MH* 1) «besøk av en engel» (*MH* 2). Mer får vi ikke vite om ankomst og avgang. Besøk beskriver det at han kom inn, men indikerer også noe hverdagslig og vennskapelig mellom de to. I *SL* 2 kommer engelen først som en «sky» eller «tåkesky», før det kom «en engel inn i rommet hennes». Når han drar blir det sagt at han «fløy». Det er med andre ord lagt vekt på det overnaturlige, og han er

¹⁸³ Kittel. *Theological dictionary of the New Testament*, s. 80

gjort mer spesiell enn teksten beskriver han som. I *SL 1* «*forsvant*» han, noe som også virker mer overnaturlig.

Oppleggene beskriver og framstiller englene på en indirekte måte ved at de har mange aktiviteter knyttet til engler. Disse aktivitetene legger opp til engler av den typen vi finner i kunsten og i populærkulturen – med vinger. De lyser dessuten i mørket. Samtidig er det ikke glansbildeengler en framstiller. I *MH* kan en lage engler som skal ha vinger, men «*engelen kan gjerne være helt hvit og uten påtegnet ansikt*».¹⁸⁴ En kan også lage engler i snøen. Disse har jo heller ikke noe konkret utseende eller ansikt – men vinger og kjole. Ved hjelp av skyggespill og forslag om å koble en lyskaster til et bilbatteri ute mens det er mørkt foreslår en å fremstille engleopplevelsen som annerledes og spennende.¹⁸⁵ I *SL* foreslås det at en leder kan kle seg ut som en engel, uten at det står forslag til hvordan.¹⁸⁶ En kan lage telys-glass med engler eller refleksengler. Malen til disse er et omriss av en typisk engel med vinger. Oppleggene framstiller altså engler som på den ene sida er tradisjonelle, ut i fra hvordan de har blitt framstilt i kunsten, og moderne, som ubestemmelige, lysende vesener.

Gabriels replikker er stort sett gjenfortalt og forkortet i oppleggene. I *MH 1* er det eneste han gjør å spørre om Maria vil bli mor til Jesus. At han kom for å *spørre* Maria, ikke *fortelle* at hun skulle få en sønn, gir ham mindre autoritet i situasjonen. I *MH 2* har de tatt med at han svarer på Marias spørsmål om hvordan det kunne gå an at hun kunne bli gravid. I *MH* generelt og i *SL 2* viser en ikke noe entusiasme hos Gabriel, og han får heller ikke autoritet eller tillit som karakter. Budskapet, at Jesus skal bli født og være Guds sønn, er det viktigste. I *SL 1* gjengir en store deler av replikkene. Gabriel får da en tydeligere rolle, og en kan oppleve at Gabriel har et forhold til det han sier.

¹⁸⁴ *MH*, s. 16

¹⁸⁵ *Ibid.*, s. 15

¹⁸⁶ *SL*, s. 9

Karakteren Gabriel

Gabriel er en flat og statisk karakter som ikke utvikler seg eller viser svake og sterke sider.¹⁸⁷ Han beskrives heller ikke nok til at vi får empati med ham, og han er heller ikke så lett å kjenne seg igjen i. Men Gabriel er en viktig og tydelig karakter. Han er en representant fra Gud, han vet noe som vi ikke vet, og forteller det med autoritet. Han får mer og mer tillit i løpet av teksten. Gabriel er den som skaper spenning i teksten ved at budskapet kommer i oppdelte replikker. Oppbygginga viser en entusiastisk Gabriel. Han stiller seg bak budskapet og oppleves som positivt innstilt til dette.

Også i oppleggene er Gabriel en flat og statisk karakter. I *MH 1* er Gabriel generalisert – han er en engel. Det er ikke tydelig at han handler på oppdrag fra Gud. Han har ikke stor plass i fortellinga – og forsvinner så snart han har spurt om Maria vil bli mor til Jesus. Det å møte en engel framstilles som forholdsvis vanlig. Gabriel går fra å være skummel til å ikke være det i løpet av ei setning. Vi blir likevel nødt til å ha tillit til ham – han har en mild autoritet og forklarer på en nærmest manipulerende måte at Maria ikke trengte å være redd: «*men engelen sa at det skulle hun ikke være*». Forståelsen av han forandrer seg, men leserne blir ikke tatt med i denne prosessen. I *MH 2* har engelen en noe større rolle, og hendelsen framstilles som mer spesiell. Det oppleves som positivt for Marias del at engelen kommer. Engelen får tillit ved å vite det som skal skje, og ved at Maria reagerer så positivt på det. Engelen kommer ikke nødvendigvis fra Gud, men har førstehånds kjennskap til Gud, og det at han kommer, tolkes som noe som kommer fra Gud av Maria. Det er Maria og ikke engelen som viser entusiasme for det som skal skje. Hun tar over noe av hans rolle som formidler. I totalformidlingsdelene i *MH* er en mindre nøktern i beskrivelsen av engler – der er det stort fokus på at det å møte engel er en svært spesiell opplevelse, og de blir fremstilt som overnaturlige, annerledes og mystiske.

I *SL 1* ligger en tettere opp til måten Gabriel framstilles på i bibelteksten, men han blir ikke presentert som et sendebud fra Gud. Det virker dermed rart at han plutselig kommer og sier det han sier, og det beskriver også formidlingsforslaget: «*...skjedde det noe merkelig*». Fordi en har beholdt replikkene bygges sakte tilliten til Gabriel, og han ser ut til å ha et forhold til det han sier. I *SL 2* er han framstilt som en som skaper

¹⁸⁷ jf. Abbott. *The Cambridge introduction to narrative*, s. 133

stor frykt og overraskelse med sitt nærvær, og blir ikke presentert som Guds sendebud. Men det er likevel når han kobles til Gud at han ikke lenger er skummel – han forteller at Gud har utvalgt Maria til å bli mor til Guds sønn.

4.5.2 Gud

Gud introduseres og handler

Gud har allerede vært aktør i Luk 1, og har vist seg som god: Gud hørte Sakarjas bønn (Luk 1,13). Samtidig er dette knyttet opp mot at Sakarja var rettferdig og hørte på Guds bud (Luk 1,6). Gud omtales som ὁ θεός og ὁ κύριος, og får ingen nærmere introduksjon i teksten. Gud er den som Gabriel er sendt fra. Indirekte gjør Gud noe aktivt for å fortelle Maria og leserne budskapet sitt. Dette er den viktigste handlinga Gud gjør. Samtidig er Gud er fjern og utilgjengelig. Gud «blir igjen», mens Gabriel sendes.

I *MH 1* blir Gud introdusert med uttrykket «*Guds plan*», som er utgangspunktet for hendelsen, og på samme måte i *MH 2* der «*Gud en dag skal sende Messias*». Gud er altså ikke først og fremst den som sender Gabriel, men den som gjør at Jesus blir født. I *MH 1* er dette også den eneste handlinga Gud gjør – Gud «*sørget for at hun ble med barn*». I *MH 2* er det Gud som gir Maria oppdraget. Gud introduseres i *SL 1* med at «*Gud reddet israelittene fra Egypt... og hadde siden gitt dem et godt land å bo i*». Gud fremstilles altså som god, en som ordner opp, men har ellers ingen tydelig rolle i hendelsen. I *SL 2* er Gud først nevnt i det engelen forteller at Maria skal få et barn, og Guds handling er at «*Gud hadde utvalgt henne*».

Guds relasjon til Maria

V. 28-30 viser hvordan Gud forholder seg til Maria. Gud tar ikke aktivt del i relasjonen, men Gabriel forteller om det som er realiteten: Maria har funnet nåde hos Gud, og Herren er *med* Maria. Gud er altså en som har autoriteten til å vise nåde, og det har betydning at Gud er med Maria. Gud er mer enn sterk og autoritær: Gud har bevisst forholdt seg til Maria, har utvalgt henne og har omsorg for henne.

I *SL 1* har tatt en med versene som viser dette, mens en i *SL 2* sier at «*Gud hadde utvalgt henne til å være mor til Guds sønn*» og «*Maria har sagt ja til det Gud spurte henne om*». Hun får altså en oppgave, men ikke nødvendigvis Guds tilstedeværelse eller hjelp. Samtidig oppleves det som en god nyhet at Maria er utvalgt. *MH 1* beskriver ikke hvordan Gud forholdt seg til Maria, og det gjør Gud mer fjern. I *MH 2* virker Maria glad for å få «*et så stort oppdrag*» fra Gud. Det sies ikke noe om at Gud hjelper til med oppdraget, men det kan være underforstått.

Budskapet fra Gud

Guds budskap kommer fram gjennom sendebudet. Maria skal føde en sønn. Det er ikke et spørsmål som stilles til Maria, men en presentasjon av fakta. Gud vet allerede at det kommer til å bli slik. Det sies ikke eksplisitt at Jesus skal *være* Guds sønn, men Jesus skal kalles Guds sønn. Dette er med på å vise at løftet til David nå skal oppfylles. Gud er den som etter lang tid oppfyller sine løfter. Marias reaksjon på budskapet får ingen negative konsekvenser. Ordene blir heller brukt til å vise at Gud har en tanke om hvordan dette skal skje. Gud selv skal handle – Guds kraft skal «*overskygge*» Maria. Gud har allerede vist noe av sin kraft ved at Elisabet har blitt gravid, og til slutt understrekes Guds kraft med at «*ingenting er umulig for Gud*».

I *MH 1* og *SL 2* blir budskapet til Maria framstilt som et spørsmål. Maria kan svare ja eller nei, men det opplagte svaret er ja. Gud stiller på den måten et større krav til Maria enn i bibelteksten, der det er åpent for andre typer reaksjoner enn ja eller nei. At ingenting er umulig for Gud er ikke nevnt i *SL 2*, men sitert i *SL 1*. I *MH* sier en «*ingenting er for vanskelig for Gud*».¹⁸⁸ Underforstått sier en altså at Gud er *flink* heller enn allmektig. Gud blir framstilt som et slags supermenneske. Det gjelder også i *SL* der en i samtalen med barna forteller at Gud alltid holder sine løfter: «*Vi mennesker greier ikke alltid å holde det vi lover. Men det er én som alltid snakker sant.*»¹⁸⁹

Karakteren Gud

Gud er en annen type karakter enn Gabriel og Maria. Gud har autoritet og kraft og kan sitte tilbaketrukket uten selv å ta del i hendelsen. Gud har lagt til rette for budskapet

¹⁸⁸ *MH*, s. 14

¹⁸⁹ *SL*, s. 27

og virker som fortellingas planlegger. Maria får ikke bare et oppdrag som hun må utføre selv. Gud er også relasjonell og omsorgsfull. Gabriel taler, men det er Gud som gir nåde til Maria og som vil være med henne i det som skal skje. Gud fremstilles positivt: Nå oppfylles det som ble vitnet om i GT. I tekstutsnittet er Gud en flat og statisk karakter, men dersom vi ser etter de store linjene, er Gud dynamisk i det tekstene om en Davidskonge ser ut til å oppfylles på en måte som ikke er forventet.¹⁹⁰ Gud har en tydelig autoritet i teksten som ikke etableres her, men som er underforstått og forventet av leseren. Det er ikke naturlig å identifisere seg med Gud fordi Gud ikke er et menneske og heller ikke beskrives som et menneske.

I *MH* er Gud enda mer i bakgrunnen enn i teksten. Gud er den som har laget en hemmelig plan – en redningsplan for å redde menneskene som har vært ulydige.¹⁹¹ Gud har lovet å sende en Frelser. Gud har også en plan for Jesu liv (*MH* 1). Gud sitter i bakgrunnen og har tenkt ut alt, og gjennomfører planen, og fordi Gud har oversikt over alt som skal skje blir ikke rollen i akkurat denne hendelsen like tydelig. Guds relasjon til Maria kommer heller ikke fram. Gud kan få til alt: Gud er flink, og Gud er god, men samtidig fjern. I *MH* 1 fremstår Gud mer som en karakter med autoritet enn en karakter som vi får sympati for. I *MH* 2 blir Gud fremstilt mer positivt.

I *SL* 1 blir Gud framstilt spesielt positivt på grunn av det Gud allerede har gjort for Israelfolket. Tilhørerne er dermed nødt til å sympatisere med Gud. Samtidig har ikke Gud noen tydelig rolle i det som skjer. Guds omsorg for Maria kommer fram gjennom Gabriels replikker. I *SL* 2 er det bare så vidt vi hører om Gud. Men det at Gud velger Maria oppleves som positivt. I *SLs* samtale med barna er Gud en som gir løfter og som holder dem: Gud er snill. Dette blir satt opp mot andre løfter vi kjenner til, som for eksempel i reklame. Gud er som et menneske som ikke gjør feil. Menneskene må stole på løftene og at Gud vil holde dem.¹⁹² Også i introduksjonen i *SL* blir Gud framstilt svært positivt: Vi skal få høre om enda en som får hjelp av Guds ord.¹⁹³

¹⁹⁰ jf. Powell. *What is narrative criticism?*, s. 55

¹⁹¹ *MH*, s. 13

¹⁹² *SL*, s. 27

¹⁹³ *Ibid.*, s. 8

4.5.3 Maria

Maria introduseres

Maria introduseres i v. 26-27 først med stedet hun er på, så livssituasjonen og så navnet – beskrivelsen beveger seg fra det generelle til det spesielle. Det er første gang i Lukasevangeliet vi leser om Maria. Navnet Maria har opphav i מַרְיָם, navnet på Moses'søster (2. Mos 15,20). De kan bety «den opphøyde».¹⁹⁴ Vi kan lese om Maria flere steder senere i Lukasevangeliet. Perry mener at Maria ikke bare er en tilfeldig person eller et redskap for evangeliets plot: Hun er sentrum av all narrativ handling i Luk 1-2. Hun blir presentert før Josef (Luk 1,26), Simeon snakker til henne etter omskjærelsen (Luk 2,34) og hun taler for dem begge (Luk 2,49). Hun er ikke noen tydelig karakter lenger straks Jesus er voksen, men hun spiller en viktig rolle i evangeliet som helhet.¹⁹⁵ Også i Matteusevangeliet er Maria Jesu mor (Matteus 1), og når Jesus er voksen blir han identifisert som Marias sønn (Matt 13,55; Mark 6,3). I Apg blir «Maria, Jesu mor» regnet som en av disiplene (Apg 1,14).

Her omtales Maria som en παρθενος – jomfru eller ung kvinne. Παρθενος betyr i tidlig gresk litteratur «moden ung kvinne».¹⁹⁶ Selv om det som oftest vil innebære jomfrudom, er ikke det nødvendigvis formålet med ordbruken. LXX bruker παρθενος i Jes 7,14 når de oversetter מַלְאָכָה. I tolkningshistorien har en dermed sett en parallell mellom denne teksten og omtalen av Maria som παρθενος i NT. Men også מַלְאָכָה brukes generelt om unge kvinner. Når en spesifikt vil si «jomfru» brukes heller ordet הַזֵּהוּלָה. Bruken av παρθενος i LXX kan oppsummeres med «a woman untouched by a man up to the moment of the conception», og det er derfor ikke sikkert, selv om det er mulig, at den som oversatte Jes 7,14 tenkte på en unnfangelse av ikke-seksuell art.¹⁹⁷ I NT blir ordet brukt mer generelt om unge kvinner, og i Apg 21,9 kan adjektivet παρθενοι bety «ugift». Det kan være fokus på jomfrudom i Matt 25,1-11 om brudepikene og 1 Kor 7,25 hvor det er oversatt med «ugifte jenter».¹⁹⁸

¹⁹⁴ Marshall. *The Gospel of Luke*, s. 65

¹⁹⁵ Perry, Tim. *Mary for evangelicals: toward an understanding of the mother of our Lord*. Downers Grove: IVP Academic, 2006, s. 63

¹⁹⁶ Kittel. *Theological dictionary of the New Testament*, s. 827

¹⁹⁷ Ibid., s. 833

¹⁹⁸ BDAG: παρθενος

I vår tekst kan altså *παρθενος* oversettes med «ung jente» eller «jomfru». Luk 1,35 indikerer at Maria var biologisk jomfru. Også i Matt 1,18 legges det vekt på at Maria ble gravid «før de var kommet sammen». Det ser ut som at Maria forsvares overfor leserne. Videre introduserer Maria ved at Gabriel gav henne en hilsen som satte henne i sammenheng med GTs kallsfortellinger. Hun hadde fått nåde, til tross for at hun ikke hadde noen spesiell status. Maria er, i følge Johnson, «among the most powerless in her society: she is young in a world that values age; female in a world ruled by men; poor in a stratified economy». Det er overraskende og paradoksalt at hun skulle ha funnet nåde hos Gud, mener han.¹⁹⁹

I både *SL* og *MH* er Marias navn brukt i overskriften til samlingene – i *SL* sammen med Josef og engelen. På den måten får en inntrykk av at skal handle om henne. Oppleggene har valgt å ikke bruke ordet «jomfru» som vi finner i bibeloversettelsen, bortsett fra i *MH*s bibelvandring der en bruker «jomfru Maria» én gang.²⁰⁰ *MH* 1 omtaler Maria som ei «*ung jente*». Oppleggene fokuserer dermed ikke på jomfrudommen, men tar opp på andre måter at det ikke var naturlig for Maria å få barn (4.2.1). Engelen hilsen er bare med i *SL* 1, slik at vi i de andre formidlingsforslagene ikke får vite noe om Maria ut i fra hvordan Gabriel hilser henne.

Oppleggene legger *til* opplysninger som introduserer Maria. I *SL* 2 blir hun framstilt som ei vanlig og moderne jente gjennom indirekte beskrivelse: Maria var på rommet sitt, «*skrev i dagboken sin, planla bryllupet...*». Også i *SL* 1 er hun opptatt av at hun skal gifte seg. I *MH* 2 presenterer hun seg selv ved å si «*...jeg er jøde. Det vil si at jeg tror på det som står i de gamle skriftene, de som heter Det gamle testamente*». Hun sier også at hun «*bare er ei helt vanlig jente!*»²⁰¹ Hun er med andre ord ei vanlig jente som samtidig fremstilles som from – og som snakker om Det gamle testamente og derfor i praksis er tatt ut av sin historiske kontekst.

Marias reaksjoner

Vi får vite Marias reaksjon på det engelen sa tre ganger i løpet av teksten. I v. 29 reagerte Maria på engelens hilsen. Hun ble forferdet og undret seg over ordene. På

¹⁹⁹ Johnson. *The gospel of Luke*, s. 39

²⁰⁰ *MH*, s. 63

²⁰¹ *Ibid.*, s. 71-72

denne måten skaper fortelleren sympati for Maria, og viser henne som ydmyk og sårbar. Hun kunne ikke styre eller forstå situasjonen, men hun møtte ikke engelen med frykt. Hun tok i mot ordene og reagerte på dem.

Marias andre reaksjon finner vi i v. 34. Hun svarte på på engelens replikk om at hun skulle føde en sønn. Hun reagerer ikke på samme måte som Sakarja. Det kan virke som om Maria aksepterte budskapet, men lurte på *hvordan* det skulle skje. Som vi har sett tidligere (4.4, v. 34) kan spørsmålet forstås på mange måter. Uansett vitner Marias spørsmål om mot. Hun tok ordet og fikk oversikt over situasjonen. Fortelleren får også muligheten til å understreke at hun er biologisk jomfru.

I v. 38 finner vi den tredje reaksjonen, som kom etter Gabriels replikk om hva som skulle skje, om Elisabeth og at alt er mulig for Gud. Maria godtok det engelen sa. Hun sa at hun var Herrens δουλη. Perry mener δουλη må oversettes med slave – ikke tjener. Tjener viser til noe man har valgt selv, men Maria var utvalgt.²⁰² Kuhn mener at Maria ikke nødvendigvis forstår det som engelen sier. Likevel omfavner hun ordene hans. Lukas vil at leserne skal tro at ingenting er umulig for Gud og ønske å være som Maria.²⁰³

Marias reaksjon i oppleggene er først og fremst at hun ble redd på grunn av synet av engelen (jf. 4.4) og at hun reagerte på budskapet om at hun skulle bli gravid. Nyansene vi får når vi ser nærmere på reaksjonen på hilsenen kommer dermed ikke fram. I *SL 1* leser vi derimot at Maria «ble forskrekket over det engelen sa. Hun *skjønte ikke hva han mente*». En får fram at det var noe spesielt med hilsenen, samtidig som Maria virker litt dummere enn i teksten. Som vi har sett, stiller ikke Maria spørsmål til engelen i *MH 1* og *SL 2*. Det gjør henne til en mer passiv og lydige karakter. I *MH 2* spør hun: «*hvordan kan det gå an?*», og i *SL 1* siteres bibelteksten.

Karakteren Maria

Marias karakter bygges ikke bare av denne fortellinga, men i stor grad av fortellinga i forkant av denne. Hennes karakter formes av at hun er satt opp som en kontrast til Sakarja og Elisabet. Hun er ikke prest, hun bor ikke i Jerusalem, men hun er ei vanlig

²⁰² Perry. *Mary for evangelicals*, s. 71

²⁰³ Kuhn. *The heart of biblical narrative*, s. 84-85

jente i en ubetydelig by i Galilea. Hun er i følge Kuhn «insignificant».²⁰⁴ Hun er ung, fruktbar og jomfru i motsetning til Elisabeth som er for gammel til å få barn. Når hun stiller spørsmål ved budskapet til engelen, blir det ikke mottatt som tvil, men som et legitimt spørsmål. På den måten blir hun også framstilt mer positivt enn Sakarja. Utgangspunktet var dårlig, men likevel var det hun som var den som trodde på det engelen sa.

Maria er en viktig karakter i teksten. Til tross for at mest plass brukes til å beskrive Jesus, er hun nødvendig for fortellinga og er den budskapet fortelles til. Maria er ingen flat karakter – hun viser både svakhet og styrke. Hun er også dynamisk.²⁰⁵ Hun går fra undring til aksept. Hun er ikke bare en passiv mottaker, men deltar aktivt og stiller spørsmål. Hun får nåde fra Gud og blir mor til Davidskongen på tross av at hun ikke har høy status. Dette gjør at det er mulig å kjenne seg igjen i henne, få empati med henne og dermed identifisere seg med henne. Identifikasjonen kan igjen gjøre at leserne kan følge hennes forskrekkelse og undring og aksept av budskapet, og at en tar inn over seg budskapet om Jesus. Fortellinga kan knyttes til egne livsfortellinger.

I oppleggene sammenlignes ikke Maria med Sakarja. Både *MH* og *SL* fokuserer mest på Jesus i presentasjonen av hva som er budskapet. Samtidig gir Maria ramme til fortellinga, hun er med i tittelen til tekstveiledninga, og en lever seg inn i hennes situasjon. Hun er viktig, men hun er et middel, ikke et mål. En får sympati med henne, men ikke empati. Blant annet blir hun en karakter som en kan undre seg sammen med: «*Maria forstod ikke alt som skjedde rundt Jesus fødsel... Hva var det som var spesielt med Jesus?*»²⁰⁶ Oppleggene legger også vekt på at Maria ble redd da hun så engelen, ikke at hun ble forskrekket over ordene hans. Det gjør henne mer sårbar og gjør kanskje at barna kjenner seg mer igjen i henne. Samtidig tar det fra henne noe av selvtilliten som hun viser gjennom tanker og replikker.

I forkant av *SLs* tekstformidling blir hun presentert som «*enda en som får hjelp til å stole på Guds ord*». På den måten blir hun framstilt som eksemplarisk, og et viktig karaktertrekk er evnen til å stole på Guds ord. En har flere steder Marias perspektiv, for eksempel ved å «oppleve» hvordan det er å få besøk av en engel og høre om

²⁰⁴ Kuhn. *The heart of biblical narrative*, s. 77

²⁰⁵ Powell. *What is narrative criticism?*, s. 55

²⁰⁶ *MH*, s. 14

hvordan Maria måtte ta seg av Jesus. En sympatiserer med Maria og spør barna: «*hvordan tror du det var for Maria å få vite at hun skulle få en sønn før hun hadde giftet seg med Josef?*»²⁰⁷ I *SL 2* beskriver Josef Maria svært positivt: «...*hun er den modigste jeg kjenner. For ei dame!*»

MH 1 legger vekt på at Maria er ung, og det kan skape gjenkjennelse. Også det at hun blir redd er noe en kan kjenne seg igjen i. Maria går ikke rett på å svare ja til spørsmålet. Det blir framstilt som et vanskelig valg, og vi får innblikk i tankene hennes rundt dette. På den måten er hun en dynamisk karakter, og det er mulig å identifisere seg med henne. Samtidig stiller hun ikke spørsmålet høyt. Det blir en indre konflikt med et nødvendig utfall. Så flyttes fokuset fra henne til Jesus. I *MH 2* er Maria forteller, og oppleves som positiv og glad. Dette understrekes ved bruk av utropstegn. Hun sier at hun tror på skriftene og framstilles som et forbilde. Hun er en flat og statisk karakter som ikke viser noen negative sider. *SL 1* legger også opp til empati med Maria ved å framstille henne som et barn, samtidig som det skapes distanse ved å legge vekt på det forestående giftemålet. Hun viser ulike sider og er en rund og dynamisk karakter. I *SL 2* framstiller en Maria som ei moderne jente, og forsøker med det å skape empati. Hun viser redsel, men tilhørerne får ikke del i prosessen fra redsel til aksept.

4.5.1 Tilpasningsgrep

Verken i *MH* eller *SL* er det lagt opp til at en skal identifisere seg med en karakter. Bare i *SL 1* er Maria en rund og dynamisk karakter – fordi en i stor grad følger bibeloversettelsen. Generelt sett ser det ut at en sympatiserer med Maria for *formidlingsformens* del – for at barna skal bli interessert. Oppleggene bruker ikke Maria til å formidle noe om det å være kristen, det å få nåde fra Gud eller få hjelp av Gud, men til å fortelle om Jesus. En forteller ikke om at Gud velger ut Maria til tross for at det ikke ser ut til å være noe spesielt med henne, at hun finner nåde hos Gud, at Gud viser omsorg og glede over henne og behandler henne på samme måte som store helter i *GT*. Tilhørerne er mottakere av Jesus. Som Israelfolket har de «ventet» på Jesus og er mottakere av det Jesu fødsel innebærer. En tar ikke Gabriel på alvor som karakter, men bruker det at han er en engel som utgangspunkt for virkemidler og aktiviteter. Oppleggene bruker altså karakterene for å få en god *formidlingsform*, men

²⁰⁷ *MH*, s. 14

fordi *faginnholdet* konsentrerer seg om Jesus og hva han betyr for oss, identifiserer vi oss ikke med noen av karakterene i teksten. Slik blir *barna* passive mottakere av det Gud gir. En identifikasjon med Maria ville i større grad ha gjort at tilhørerne ble behandlet som aktive. Å utdype karakteren Gabriel kunne gitt en nærhet til det Gabriel forteller. Å fokusere på karakterene ville ha fremhevet *bibeltekstene* som faktor.

Begge oppleggene fremstiller engelen som noe mystisk og spennende – men også som en tradisjonell engel med vinger. Det virker som om det er en selvfølge at engler har vinger, og at de som har skrevet opplegget synes engler er litt kjedelige og derfor må framstilles mer moderne og spennende – selvlysende, for eksempel. Disse tilpasningene er knyttet til *formidlingsform*, men resultatet er at en lærer barna noe som ikke stemmer. *Materiellforfatterne* har ikke hatt et bevisst forhold til hva engler er og har ikke undersøkt hvordan de behandles i Bibelen.

Vi har sett at Gabriels tilknytning til Gud ikke kommer tydelig fram i oppleggene. Dette ser ut til å være ubevisst, og det kan hende en tenker at tilknytninga er så selvfølgelig at den ikke trenger å sies. Men det blir uklart at budskapet er fra Gud. Engelen blir bare en som sprer en nyhet. Det blir også uklart hva engler er. Nettopp at englene kommer fra Gud er kanskje det viktigste en kan lære barna om engler. Relasjonen mellom Gud og Maria er heller ikke tydelig i oppleggene. I analysen la jeg vekt på at Maria hadde fått nåde hos Gud og at Herren er med henne som grunnlag for den oppgaven hun har fått. Selv om Gud gir Maria en vanskelig oppgave står hun ikke alene med den. I oppleggene får hun en viktig oppgave, og noen steder er hun heldig som får det, andre steder fremstilles det som en vanskelig oppgave. En tegner med dette et bilde av Gud som fjern og autoritær, samtidig som Gud blir fremstilt positivt på andre måter, slik at tilhørerne må akseptere Gud. At Gud er med Maria – og med oss – hadde vært bedre å formidle til barna. *Bibeltekstene* kunne med andre ord vært en tydeligere faktor her.

I *SL* er en av tingene en formidler til barna i etterkant av teksten at Gud alltid holder sine løfter. Dette er generelt *faginnhold*, men også noe en tenker at har med *barnas* liv å gjøre. Fra et teologisk perspektiv er det riktig at Gud holder løftene sine, og Gud oppfyller profetiene om en ny konge i og med Jesus. Men Guds løfter blir satt opp

mot menneskelige løfter. Med andre ord er det snakk om alle slags løfter Gud gir. Mennesker opplever ikke alltid at Gud holdes sine løfter. Vi får ikke alt vi ber om, og alle har det ikke bra. Å gi barna et slikt gudsbilde kan gjøre at de føler seg trygge, men det er likevel snevert og forenklet, og kan være problematisk på sikt.

Tross den korte bibelteksten bygges tilliten til karakterene opp i løpet av hendelsen. I oppleggene, særlig i *MH 1* og *SL 2*, kortes teksten ned slik at en mister en denne utviklinga. Maria endrer mening raskt, og tilhørerne får ikke tid til å følge henne. En bruker tid på å fortelle om frykten som oppstod da engelen kom, noe som ikke gir tillit til engelen selv om han like etter fremstilles positivt. *Barna* har ikke vært en tydelig nok faktor. I tillegg tror jeg en bør benytte seg av virkemidlene som *bibelteksten* selv bruker – og fremheve disse. For eksempel kan en framheve hvordan Gabriel presenterer budskapet: Engelen vet at det er noe stort og viktig han formidler.

4.6 Adressat

Den ideelle leseren av Luk 1,26-38 tror på eller blir overbevist om at ingenting er umulig for Gud, og at det innebærer at Jesus ikke ble til på vanlig måte – men ble født av ei jomfru, ved Den hellige ånd, og at Jesus er oppfyllelsen av løftene til David. For å oppnå denne reaksjonen har for det første er satt teksten i sammenhengen av ei større fortelling. Det alluderes til GT-tekster, og en bruker en karakter som er kjent fra GT – Herrens engel – mer spesifikt: Gabriel. Den ideelle leseren vil kjenne igjen disse referansene, og gjennom Lukasevangeliet se at Jesus oppfyller det som de gammeltestamentlige profetiene forteller. For det andre bygger fortelleren tillit til karakterene og budskapet i løpet av teksten. En introduserer leserne for budskapet litt og litt, og en lar Maria stille spørsmål ved budskapet. En legger også opp til at leserne kan identifisere seg med Maria, følge hennes reaksjoner til slutt godta det som engelen sier på samme måte som henne. For det tredje er teksten nært knyttet til Gud. Det er Gud som sender Gabriel, Maria har funnet nåde hos Gud, og Jesus skal kalles Guds sønn. En viser ved parallellen til den foregående teksten at status ikke er relevant. Det er Guds inngripen som er avgjørende.

Men det er også mulighet for at leseren vil forholde seg til teksten på andre måter – både positivt og negativt. En kan oppleve det som positivt at ei vanlig ung kvinne får en slik stor oppgave. En kan også forstå teksten slik at Maria blir tvunget til å få et

barn før hun blir gift og dermed må stå til ansvar for konsekvensene ved å ha brutt ekteskapet. Dersom en ikke får tillit til engelen, vil ikke budskapet oppleves som godt. Om en ikke kjenner GT-tekstene kan budskapet oppleves som uforståelig. Samtidig kan en også reagere positivt på måten Gabriels ord er skrevet på uten at en ser referansene.

Den ideelle mottakeren av *SL* og *MH*s tekstveiledninger lærer det som kommer fram i målene for samlinga (jf. 3.2.1 og 3.3.1). De blir engasjert, overrasket, ler, undrer seg og lever seg inn i bibelfortellinga. De husker detaljene i teksten etterpå og forstår de teologiske konsekvensene. De følger fortellerens vinkling på teksten og tror på det som blir fortalt. For å oppnå dette har oppleggene lagt opp til variert formidling, humor, barnevennlige ord og uttrykk og spennende virkemidler. En har forsøkt å gjøre formidlinga enkel og fokusert, forhåndsbestemt et tema og latt være å problematisere noe. En har fokusert på at barna også er mottakere av det engelens budskap innebærer – på en teologisk måte: De blir tilgitt og kan være Guds barn (*SL*) – de blir frelst eller reddet fra konsekvensene av ulydighet (*MH*). De samtaler med og involverer barna i aktiviteter for at de skal gjenta det de har lært, gjøre eller lage noe som illustrerer det.

Men den ideelle reaksjonen er ikke nødvendigvis den reelle. Noen av virkemidlene kan få ulike utfall. Ord kan tolkes negativt og engelen kan oppleves som skummel. Den sprikende tematikken kan skape forvirring, og det er ikke alltid så lett å se sammenhengen mellom de ulike temaene. Den «røde tråden» i Bibelen er ikke like lett å finne som det virker i *MH*. Barna kan få andre reaksjoner og ha andre spørsmål enn det legges opp til. Formidlinga kan oppleves som irrelevant og fjern fordi den er teoretisk og lite hverdagsnær. Samtidig kan barna også ha en positiv opplevelse med samlinga uten at de nødvendigvis lærer det som er målet.

4.6.1 Tilpasningsgrep

Oppleggene forholder seg til en adressat som har begrenset inntak av informasjon, og som trenger variasjon for å kunne følge med. Samtidig er adressaten en som allerede har tillit til og kunnskap om det som blir sagt. En bruker ikke tid på å bygge denne tilliten eller forklare hva de teologiske poengene innebærer. I *MH* vet adressaten hvorfor redningsplanen er nødvendig. I *SL* vet adressaten hvordan Jesu fødsel og

tilgivelse henger sammen. Dette kan en ikke ta for gitt. I stedet for å satse på at noen skal forstå og andre ikke, bør en behandle færre emner og behandle dem mer grundig. En har vært mer opptatt av *faginnhold* enn av *barna*.

Adressaten er også harmonisk og lykkelig, og forholder seg til de positive sidene av det som blir fortalt. Dersom redsel er tema, er fokuset at en ikke trenger å være redd, og dersom løfter er tema, er fokuset at Gud alltid holder sine løfter. Dette vil ikke skje i realiteten. Mange barn har det vanskelig, og noen vil reagere negativt på disse temaene. Det kan fremkalle vanskelige følelser som en ikke får satt ord på fordi formålet med å ta fram disse emnene var å lære bort noe eller fange oppmerksomhet. Fordi en har vært opptatt av *formidlingsform*, har en ikke tatt hensyn til *barna* og deres hverdag.

Adressaten er ikke en aktiv deltaker, men en mottaker av budskapet. Dette viser seg både konkret i måten samlinga er lagt opp på, og på den måten at barna ikke kan identifisere seg med karakterene og derfor må gå inn i rollen som mottaker av det som skjer. En forsøker å involvere barna i aktivitet og samtale, men også dette er til en viss grad passivt. De blir fortalt hva de skal gjøre og hva det betyr. Spørsmålene det er lagt opp til i samtalen er skrevet med tanke på et bestemt svar, og i aktivitetene skal en lære noe bestemt om teksten eller fremstille englene i teksten etter en mal. Dersom en skal ta barna på alvor som troende må de kunne identifisere seg med aktive karakterer, og en må legge til at barna gjennom aktivitetene kan sette ord eller leke fortellinga slik de opplevde den, ikke bare det materiellforfatterne kom fram til at den handlet om. Med andre ord må *barna* få muligheten til å forholde seg til *bibelt tekstene*.

5 Avslutning: *En tekst som passer?*

Jeg har undersøkt hvordan Luk 1,26-38 er blitt tilpasset for barn i *MH* og *SL*. Gjennom analysen viste det seg at oppleggene har mange likhetstrekk i måten å tilpasse tekster på. Formidlingsformene en bruker er like, og det er det samme forholdet mellom tekst og tematikk. Derfor vil jeg her drøfte oppleggene sammen. Jeg kan ikke vurdere hvordan tilpasningene vil fungere i praksis, men oppsummere og drøfte hvordan tilpasninga fungerer ut i fra det skriftlige materialet. Tilpasningene har vært styrt av ulike faktorer, bevisst eller ubevisst, og det har noen ganger ført til at enkelte faktorer har blitt lagt mer vekt på enn andre. I den didaktiske relasjonsmodellen var målet at faktorene skulle ha et gjensidig avhengighetsforhold og tilpasses hverandre.²⁰⁸ Det betyr at for eksempel *bibeltekstene* og *faginnholdet* må passe sammen. I tillegg kan vi se om noen av faktorene har vært mer styrende enn andre, og om dette i såfall fungerer.

5.1 Tekstene

Både *SL* og *MH* presenterer seg som opplegg som er basert på bibelfortellinger. Tekstene har vært utgangspunktet for samlingene. En sentral del av samlinga har vært å gjenfortelle tekstene på ulike måter. Elementer fra tekstene har gått igjen gjennom hele samlinga, og med utgangspunkt tekstene har en valgt flere teamer som en har snakket med barna om. Likevel har *bibeltekstene* ikke vært en sentral faktor. En har startet med teksten, men beveget seg «bort fra» den når en har valgt *formidlingsform* og *faginnhold*. En har ikke fulgt tekstens plot eller kontekst eller lagt vekt på å beskrive karakterene. En har ikke forsøkt å finne ut hvilke virkemidler teksten bruker og hva det er som er spennende med den, men brukt elementer fra den oppfatninga en har hatt på forhånd om teksten og karakterene. En har også lagt til elementer for å gjøre den mer spennende. Bare *SL* 1 brukte bevisst sitater fra bibeloversettelsen. *SL* formidler at Jesus er Guds sønn og at Jesus kom for å tilgi, og *MH* formidler at Jesus er sann Gud og sant menneske og at Gud redder menneskene fra ulydighet. Selv om temaene kan sies å være tolkninger av teksten, er de fleste temaene teologiske emner som teksten i seg selv ikke formidler, men som hendelsen kan sies å innebære på sikt. Selv om det en formidler er riktig, er ikke faktorene *bibeltekstene* og *faginnhold* tilstrekkelig tilpasset hverandre.

²⁰⁸ jf. Imsen. *Lærerens verden*, s. 406

Oppsummerende kan vi si at bibeltekstene har vært der fordi en ønsker å ha med bibelfortellinger og vil formidle at Bibelen er utgangspunktet for det en lærer bort. Bibelfortellingene har også vært med fordi de gir gode formelementer til samlinga og kan få barna engasjert. Men en har ikke tenkt at de er spennende nok i seg selv. Det er positivt at barna lærer bibelfortellinger, og ved å bruke en variert og kreativ formidlingsform, slik oppleggene gjør, viser en engasjement for bibelfortellingene og lærer barna at de er spennende og viktige. Samtidig bør nettopp dette engasjementet og fokuset på bibeltekster innebære en reell vektlegging av dem.

5.2 Materiellforfatterne

Vi har sett at oppleggene ikke alltid har vist god kunnskap om teksten. Faktoren *materiellforfatterne* har ikke vært prioritert: Mer tid og ressurser burde vært brukt på å gjøre et godt forarbeid. Et grundig tekstarbeid i forkant av ei tilpasning er svært nyttig. Gjennom å analysere bibelteksten har jeg oppdaget mye mer om teksten enn når jeg har lest den tidligere. Når en skal tilpasse ei bibelfortelling bør en ha en forståelse av de narrative elementene, ha tenkt gjennom leseropplevelsen, tekstens kontekst, funnet grunnleggende historisk bakgrunnsinformasjon og sett på viktige referanser til andre tekster. *SL* gjør et godt forsøk på å gi en innføring til lederne om bibelteksten. Tanken er god, men gjennomføringa er lettvint. Dette kunne en ha satsset mer på. Slike tekstopplegg bør inneholde faglig gode gjennomganger av tekstene slik at formidlerne kan ha god bakgrunnskunnskap om det de skal formidle.

5.3 Faginnhold

Barna skal lære noe i samlingene – bibelfortellinger, men også det grunnleggende innenfor kristen tro. Oppleggene har vært opptatt av dette. Faktoren *faginnhold* har fått høy prioritet. Ulikt faginnhold har vært tema i tekstveiledningene, både det som er formulert i målene og annet faginnhold. I tillegg til temaene jeg har nevnt i 5.1 har det i *MH* handlet om Bibelen og oppfyllelsen av løftet om Messias, og i *SL* Guds løfter, å være Guds barn og betydninga av Jesu navn og navnet Immanuel.

Oppleggene vil lære bort mye på en gang, og mye av det de lærer bort er teoretisk og lite konkret. Det kan også virke som at det er forventet at barna kjenner til emnene og forstår hva de innebærer, eller at en tenker at de skal bli vant til å høre om dem og så lære mer senere.

Det er naturlig at en gjennom trosopplæring vil lære barna kristen tro. Å formulere ei kort setning som forteller noe viktig kan gjøre at barna husker dette. Men oppleggene sikter for høyt med å både skulle formidle tema og fortelling. *Faginnholdet* er ikke godt nok tilpasset faktoren *barna*. En får verken tatt for seg temaene eller teksten ordentlig. I stedet kunne en holdt seg til ett tema og forklart det nærmere. Noen ganger kan et tema, ikke en tekst, være utgangspunktet for samlinga. Da kan en velge flere tekster eller tekster som egner seg spesielt godt til å understreke temaet.

5.4 Formidlingsform

Formidlingsform har vært en av de viktigste faktorene når jeg har sett på hvilke tilpasningsgrep som er blitt gjort. En har brukt ulike formidlingsformer som drama, sang, mat, aktivitet og lek. I tillegg har en tilpasset tekstene med ulike grep som å forenkle, forklare, legge til ord, lage nye rammefortellinger rundt teksten, gjøre karakterer til fortellere, legge til spenning og humor og en har forsøkt å holde teksten og tolkninga av den enkel og tydelig. En har ønsket å gi formidlinga en form som gjør at barna kan følge med og lære det som en ønsker at de skal lære. Det kan også virke som om ønsket om å ha en god form er et mål i seg selv. En skal vise at det er mulig å formidle bibelfortellinger på en spennende måte – og oppleggene skal være kreative og fengende.

Selv om totalformidling er et konsept som kan gjøre at en får en variert formidling, kan det også føre til at en får aktiviteter der det bare er viktig å lære noe. Aktivitetene kan bli dårligere, og sammenligningene vil ikke alltid fungere. Når en skal finne en god form for en slik formidling er det naturlig å se etter de mest visuelle elementene i teksten. I *MH* og *SL* har engler vært hovedinspirasjonen til totalformidlings-elementene. Dette er ikke uproblematisk. Vi vet ikke hvordan engler ser ut, og utseendet deres er ikke viktig. Når *MH* bruker det at Jesus var en baby som utgangspunkt for totalformidlings-elementer bygger de i større grad opp under teksten, og viser at Jesus var «sant menneske». *SL* har også leker som ikke handler om temaet. Da prøver en ikke å presse et tema inn i en lek, men konsentrerer en seg om at leken kan bidra til trygghet, god stemning og at barna får utløp for energi. En annen mulighet er å bruke aktivitetene til å la barna leke en del av teksten eller til å lære et begrep eller navn som gjør det lettere å huske teksten. Alt i leken trenger ikke å være

en metafor for noe i teksten. I formingsaktivitetene er det mulig å la barna selv få forestille seg hvordan engler ser ut.

En kan kanskje si at form er hovedformålet med å lage slike opplegg – og en forutsetning for at de blir brukt. Men tilpasningsgrepene har ikke alltid vært gjennomtenkt. Tematikken har spriket i mange retninger, forklaringene har ikke nødvendigvis vært forståelige, og en del av grepene kommuniserer enten dårlig eller beveger seg langt fra teksten (jf. 4.2.3). *Formidlingsformen* har ikke vært tilstrekkelig tilpasset faktoren *tekstene*, og har heller ikke alltid forholdt seg godt nok til faktoren *barna*.

5.5 Barna

Barna har vært en svært viktig faktor i oppleggene. Fokuset har vært på å fange oppmerksomheten deres slik at de kan lære og huske det de blir fortalt. En gjennomtenkt barneteologi bør ligge til grunn for slike opplegg, og den bør få konsekvenser for formidlinga. Dersom en anerkjenner barna som fullverdig troende, er det naturlig å åpne for deres reaksjoner for teksten og gi dem anledning til å tolke teksten og knytte den til egen hverdag. En må ta med *deres* erfaringer i det en snakker om, ikke bare som virkemidler, men også som tema. Vi må også gi dem anledning til å identifisere seg med aktive karakterer. Nettopp et slik opplegg hvor en ønsker å ha både teksten og barna i fokus burde klare å legge opp til at barna får reagere på teksten, og at tolkninga kan være mer åpen. Når oppleggene gjennomføres i praksis vil barnas reaksjoner kunne komme naturlig, og avhengig av gruppa og lederne vil det være mulig å ha en god samtale rundt teksten.

5.6 Mål

En kan lese Luk 1,26-38 for barn uten å tilpasse den. Men *SL* og *MH* er konsepter som vil gi ledere hjelp til formidling av bibeltekster, og en forholder seg til ulike målsetninger. Formidlinga skal være tros- eller dåpsopplæring. En ønsker å ha variert formidling slik at barna blir nysgjerrige på og husker fortellingene. Slik kan de bety noe for barna. En ønsker også at barna skal lære det grunnleggende i kristen tro. I samlingene har en fulgt opp det at barna skal lære fortellinga, og tilpasningene har ofte vært knyttet til dette, selv om jeg ikke mener at det alltid har fungert. En har ikke gått nøye gjennom temaene en har hatt som mål at barna skal lære, og selv om de ofte

er nevnt, er de ikke forklart. I tillegg har en tatt opp andre temaer. *Mål* har vært styrende, men en har ikke arbeidet bevisst med hvordan målene skulle oppfylles. Samtidig mener jeg at oppleggene er utformet på en måte som viser entusiasme overfor bibeltekstene og overfor kristen tro. De viser at Jesus er viktig. Derfor mener jeg både *NLMs* og *NSSFs* visjoner for arbeidet er ivaretatt (jf. 3.2.1 og 3.3.1).

5.7 Konklusjon

Jeg begynte med å spørre hvordan formidlinga av bibelfortellinger påvirkes av å bli tilpasset for barn, og hvordan en bibeltekst bør tilpasses for å kunne ivareta både barna og teksten. I tilpasning er teksten utgangspunktet. Dersom en med en gang beveger seg «bort» fra teksten for å finne virkemidler og emner som kan gjøre formidlinga spennende og gjøre at barna lærer noe, kan det hende at barna «får så teksten passer»: En formidler ei bibelfortelling der en vil så mye overfor barna at verken barna eller teksten får den plassen de skal ha. I stedet kan en holde seg «hos» teksten og arbeide grundig med den for å se hvilke virkemidler og emner den har og hvordan dette kan brukes overfor barna. Da kan også barna få være «hos» teksten og få utforske den. Da kan barna få en «tekst som passer» – ei formidling som passer til konteksten og aldersgruppa, men som også gjør det mulig for barna å bli kjent med teksten og finne ut hvordan bibelfortellinga kan settes i sammenheng med eget liv og egen tro.

6 Kilder og litteratur

6.1 Forsidebilde

«My Lil Bro 2», tatt av Hillary Gracier, hentet fra <http://www.sxc.hu/photo/557268>, 15.10.2010. Gjengitt med generell tillatelse (http://www.sxc.hu/help/7_2)

6.2 Kilder

Bibelen med NT05. Oslo: Det norske bibelselskap, 1985/2005.

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997.

Maks hjelp – Den røde tråden i NT. Interaktiv bibelvandring. Oslo: Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM), NLM-Ung: 2007.

Novum Testamentum Graecum, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997.

Sprell levende. Bibelpakke 4/2007. Oslo: Norsk søndagsskoleforbund (NSSF). 2006-.

Sprell levende – Søndagsskolehåndboka. Oslo: Norsk søndagsskoleforbund (NSSF), 2006.

Septuaginta. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft Stuttgart, 1979.

6.3 Verktøy

Accordance Bible Software, versjon 8.4.3, Oak Tree Software Inc., 2009.

Brown, Francis, S.R. Driver og Charles A. Briggs: *The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English lexicon*. Peabody, Mass: Hendrickson, 1906.

Bauer, Walter, William Arndt, Frederick William Danker: *A Greek-English lexicon of the New Testament and other early Christian literature*. Chicago: University of Chicago Press, 2000.

Kittel, Gerhard. *Theological dictionary of the New Testament*. Grand Rapids: W.B. Eerdmans, 1985.

6.4 Nettressurser

Dåpsopplæringsplan. <http://nlm.no/no/NLM-Ung/Barn/Dapsopplaringsplan/>, 18.10.2010

Læreplan i religion, livssyn og etikk. Utdanningsdirektoratet.
<http://www.utdanningsdirektoratet.no/grep/Lareplan/?laereplanid=707207>,
10.09.2010

Maks hjelp. <http://nlm.no/NLM-Ung/Barn/Makshjelp/>, 13.09.2010

Superblink. www.superblink.no, 13.09.2010

Søndagsskolens trosopplæringsplan.
http://sondagsskole.no/index.php?kat_id=280, 18.10.2010

Tekstoversikter – Sprell levende: http://sondagsskole.no/index.php?kat_id=112,
13.09.2010

6.5 Litteratur

Aarvik, Jorun Bergo. «Korleis stimulerer Norsk Søndagsskoleforbund sine tekstbøker til samarbeid mellom heim og sundagsskule: ein analyse av NSSF sine formidlingsreidskap «Lederboka nr.1» og «Sprell levende». Bergen: Norsk lærerakademi, 2006.

Abbott, H. *The Cambridge introduction to narrative*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2008.

Afdal, Geir, Elisabet Haakedal og Heid Leganger-Krogstad. *Tro, livstolkning og tradisjon: innføring i kontekstuell religionsdidaktikk*. Otta: Tano Aschehoug, 2006.

Altman, Rick. *A theory of narrative*. New York: Columbia University Press, 2008.

Bjørlykke, Oskar. *Bibel for barn*. Oslo: IKO-Forlaget og Verbum/Bibelselskapet, 1996.

Bjørndal, Bjarne og Sigmund Lieberg. *Nye veier i didaktikken*. Oslo: Aschehoug, 1978

Bock, Darrell. *Luke*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1994.

Bovon, François. *Luke 1: a commentary on the Gospel of Luke 1:1-9:50*. Minneapolis: Fortress Press, 2002.

Brandsæter, Kristin. «Sprell levende læring? En analyse av ulike syn på læring i Søndagsskoleforbundets «Sprell levende». Oslo: Det teologiske Menighetsfakultet, 2009.

Bright, John. *A history of Israel*. Louisville: Westminster J. Knox Press, 2000.

Chatman, Seymour. *Story and discourse: narrative structure in fiction and film*. Ithaca; London: Cornell University Press, 1986.

- Dalevi, Sören. *Gud som haver barnen kär? Barnsyn, gudsbild och Jesusbild i Barnens bibel och Bibeln i berättelser och bilder*. Stockholm: Verbum, 2007.
- Evans, Christopher. *Saint Luke*. London: SCM Press, 2008.
- Fitzmyer, Joseph A. *The Gospel according to Luke*. The Anchor Bible 28-28A. Garden City: Doubleday, 1981.
- Forster, E. M. *Aspects of the novel*. London: Edward Arnold, 1927.
- Gammelsæter: «Barneteologi: en teologi om og av barnet» i Sagberg, Sturla. *Barnet i trosopplæringen: pedagogiske og teologiske refleksjoner over barneteologi, spiritualitet og livssyn*, s. 34-50. Oslo: IKO-forlaget, 2008.
- Garff, Synne. *Den store barnebibelen*. Oversatt av Arne Berggren og Kristine Berg. Oslo: Det norske bibelselskap, 2008.
- de Graaf, Anne. *Barnas bibel*. Oversatt av Oddvar Nilsen. Oslo: Rex, 1993.
- Gud gir - vi deler: plan for trosopplæring i Den norske kirke*. Oslo: Den norske kirke, kirkerådet, 2010.
- Hayes, John. *Biblical exegesis: a beginner's handbook*. Louisville: Westminster John Knox Press, 2007.
- Imsen, Gunn. *Læreren verden: innføring i generell didaktikk*. Oslo: Universitetsforlaget, 2009.
- Iversen, Gertrud. «Hej Far, ta' og helbred manden»: børn som bibelfortolkere. Fredriksberg: Aros Underviser, 2007.
- Jacobson, Carol. «Let the little children come: Teaching the Bible with Children» i Krych, Margaret. *The ministry of children's education: foundations, contexts, and practices*, s. 192-200. Minneapolis: Fortress Press, 2004
- Jeremias, Joachim. *Jerusalem in the time of Jesus*. London: SCM. Press, 1969.
- Johnson, Luke. *The Gospel of Luke*. Collegeville: Liturgical Press, 1991.
- Kaul, Dagny: «'Skjønste dere ikke at jeg måtte være i min Fars hus?' Premisser til en grenseoppgang mellom barneteologi og religionspedagogikk» i Tveito: *Barneteologi og kristne ritualer: perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter*, s. 55-92. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar, 2007
- Klingberg, Göte. *Barnlitteraturforskning: en introduktion*. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1972
- «Begrepet adaptation» i Weinreich, Torben. *Lyst og lærdom: debat og forskning om børnelitteratur*, s. 142-161. København: Høst & Son, 1996.

Kuhn, Karl. *The heart of biblical narrative: rediscovering biblical appeal to the emotions*. Minneapolis: Fortress Press, 2009.

Larcombe, Jennifer Rees. *Barnebibelboken Guds hemmelige plan*. Oversatt av Aud Sæverås. Oslo: Lunde, 1992.

Longman, Tremper III. «Biblical narrative» i Ryken, Leland. *A Complete literary guide to the Bible*, s. 69-79. Grand Rapids: Zondervan, 1993.

Løland, Hanne: «Connecting the Dots – om lesere og lesning i Reader Response Criticism». *Tidsskrift for teologi og kirke* 79, no. 3 (2008): 182-195.

Marshall, I. *The Gospel of Luke: a commentary on the Greek text*. Exeter: Paternoster Press, 1978.

Mogstad, Sverre. *Fag, identitet og fortelling: didaktikk til kristendoms-kunnskap med religions- og livssynsorientering*. Oslo: Universitetsforlaget, 1999.

Myers, Jacob. *Ezra. Nehemiah*. The Anchor Bible 14. Garden City; Doubleday, 1983.

Møllehave, Johannes. *Barnas bibel på vers og rim*. Oslo: Det Norske Bibelselskap, 1999.

Perry, Tim. *Mary for evangelicals: toward an understanding of the mother of our Lord*. Downers Grove: InterVarsity Press Academic, 2006.

Powell, Mark. *What is narrative criticism?* London: SPCK, 1993.

Ramsfjell, Astrid. «Kjære Gud, jeg har det godt»: leserolle og barndomskonstruksjon i religiøs didaktisk barnelitteratur. Trondheim: NTNU, 2008.

———. «Bibelen for barn» i Hegerstrøm, Geir. *Himmel over livet: forkynnelse for barn i en ny tid*, s. 41-49. Oslo: IKO, 2000.

Rhoads, David, Joanna Dewey og Donald Michie. *Mark as story: an introduction to the narrative of a gospel*. Minneapolis: Fortress Press, 1999.

Roose, Hanna. «Biblical Texts and Theologizing with Children: (How) Do they Go Together?» i Iversen, Gertrud. *Hovering over the face of the deep philosophy, theology and children*, s. 71-84. Münster; New York; München; Berlin: Waxmann, 2009.

Saxegaard, Kristin. *Character complexity in the Book of Ruth*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010.

Skarsaune, Oskar. *In the shadow of the temple: Jewish influences on early Christianity*. Downers Grove: InterVarsity Press, 2002.

Stålsett, Sturla J.: «Barna roper i helligdommen» i Johnsen, Elisabet Tveito. *Barneteologi og kirkens ritualer: perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter*, s. 31-42. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar, 2007.

Sæbø, Odd Ketil. *Gudsbarnet: om barnetroens hemmeligheter og en ny trosopplæring*. Oslo: Verbum, 2010.

Sødal, Helje Kringlebotn (red.), Ruth Danielsen, Levi Geir Eidhamar, Hans Hodne, Geir Skeie, and Geir Winje. *Religions- og livssynsdidaktikk: en innføring*. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2009.

Witherington, Ben. *New Testament history: a narrative account*. Grand Rapids; Carlisle Cumbria: Baker Academic; Paternoster Press, 2001.

Zetterholm, Magnus. *The Messiah in early Judaism and Christianity*. Minneapolis: Fortress Press, 2007.

Øia, Tormod og Halvor Fauske. *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt, 2010.

Øfsti, Sara Birgitte. «Hvem har rett til å bestemme hvordan Gud ser ut?» Malterud, Hege (red.). *Barn og gudstjeneste: om hel deltagelse*, s. 83-92. Stavanger/Oslo: Cantando musikkforlag - Norges KFUK-KFUM, 2004.

6.6 Vedlegg²⁰⁹

6.6.1 Maks hjelp: «Hjelpepunkter til selv å fortelle bibelhistorien» (MH 1)

Hjelpepunkter til selv å fortelle bibelhistorien:

- Maria var ei ung jente, kanskje bare 14 år. Hun var forlovet med Josef og skulle gifte seg med ham, men de bodde ikke sammen.
- Nå var tiden kommet for den viktigste delen av Guds plan, og Maria fikk englebesøk. En engel er Guds hjelper. Maria ble først redd, men engelen sa at det skulle hun ikke være. Han kom fra Gud for å spørre om Maria ville bli mor til Jesus. Maria hadde nok mange spørsmål. Hvordan skulle det skje? Hva ville Josef og alle de andre si? Likevel svarte hun ja, selv om det nok ikke var så lett.
- Egentlig går det ikke an å bli gravid uten å være sammen med en mann, men ingenting er for vanskelig for Gud. Han sørget for at hun ble med barn likevel.
- Da tiden for fødselen nærmet seg, bestemte keiser Augustus at alle måtte reise til den byen hvor slekten kom fra og skrive seg inn i manntall. Josef og Maria måtte reise fra Nasaret til Betlehem fordi de tilhørte Davids slekt.
- Jesus ble født i en stall, for det var fullt alle andre steder. Gjetere kom til stallen fordi de hadde hatt englebesøk som fortalte at det var født en frelser. Også noen vismenn fra andre land kom for å se. De hadde fulgt en stjerne som viste dem veien dit Josef, Maria og babyen var.
- Babyen fikk navnet Jesus slik engelen hadde sagt dem. Han vokste opp som en vanlig gutt. Josef som på en måte ble stefaren til Jesus, var snekker, og Jesus var nok mye sammen med ham og lærte av ham. Men selv om Jesus var en vanlig gutt, var han ikke vanlig likevel. Han hadde Gud til far og var selv Gud, selv om han samtidig også var et menneske.

²⁰⁹ Utklippene fra *MH* og *SL* er gjengitt med tillatelse. De skal ikke kopieres herfra med den hensikt å trykke dem.

Maria, Jesu mor

Av Marte Vikanes Sameien

Innledning

Dette er et dramaopplegg fritt etter Lukas, kap 1-2 og Matteus 2,1-12. Her blir deler av historien om Maria, Jesu mor fortalt til barna gjennom en monolog.

Personer og utstyr

En leder har pugget teksten og gjort den til sin egen. Maria kan gjerne ha et skaut på hodet, men det trengs ikke flotte kostymer. Maria kommer inn, litt opprømt, og ser rundt seg på barna før hun begynner å fortelle.

Gjennomføring

- Hei! Jeg heter Maria og er fra et land som heter Israel. Jeg er jøde. Det vil si at jeg tror på det som står i de gamle skriftene, de som heter Det gamle testamentet. Skriftene forteller at Gud en dag skal sende Messias, en redningsmann som skal frelse alle mennesker!

For litt mindre enn ett år siden fikk jeg besøk av en engel. Ja, det er helt sant! Engelen snakket til meg! "Ikke vær redd," sa han! Han fortalte at jeg skulle bli mor til en helt spesiell gutt. Hvordan kan det gå an, spurte jeg, for jeg hadde ingen mann. Jeg var forlovet med

Josef, men vi hadde ikke vært sammen. Engelen sa at Gud selv skulle være far til barnet mitt! Tenk at Gud ville gi meg et så stort oppdrag, jeg som bare er ei helt vanlig jente! Jeg sa til engelen at jeg ville gjøre slik Gud sa!

Ni måneder senere ble Jesus født mens jeg og Josef var i Betlehem. Det var veldig mye folk i byen, for det var folketelling. Vi måtte bo i en stall, og der ble Jesus født. Han så ut som en helt vanlig baby, men det tok ikke lang tid før det skjedde underlige ting. Det kom noen gjeterne til stallen. De fortalte at de hadde vært ute på markene med sauene sine, da de fikk se en engel. Engelen sa: "Vær ikke redd!" Og så fortalte han at de skulle gå inn til byen og finne et barn i ei krybbe. Dette barnet var Frelseren som Gud hadde sendt til menneskene. De hadde sett mange flere engler også, og englene lovsang Gud! Da englene forsvant, skyndte gjeterne seg til Betlehem. De fant stallen vår og Jesus i krybben, akkurat slik engelen hadde sagt.

I går kom det noen vise menn til stallen. De hadde fulgt en stjerne, sa de. De kom for å finne en ny konge som nettopp var blitt født, og stjernen stoppet rett over stallen vår. De hadde med gaver til Jesus: gull, røkelse og myrra.

Nå er de reist igjen. Jeg er spent på hva som skjer videre med Jesus. Han ser ut som en helt vanlig nyfødt gutt, men alt det som har skjedd, viser at han er veldig spesiell. Jeg ber til Gud om at han må vise oss hva vi skal gjøre videre. Jeg og Josef har fått et stort oppdrag.

Nå må jeg gå. Jeg må gi Jesus mat. Jeg håper dere vil følge med og se hvordan det går med ham! Jeg vet han er Messias som det står om de gamle skriftene, i Det gamle testamentet! Gud har en viktig plan for livet hans! Ha det!"

6.6.3 *Sprell levende: «Fortelling med flanellograf» (SL 1)*

Formidling alt. 4

Nedenfor er et forslag til fortelling kombinert med flanellograf. Det er best om du lærer deg innholdet og forteller med egne ord. Da kan du hele tiden ha øyekontakt med barna, samtidig som du setter opp bildene.

Du må på forhånd ordne bildene du skal bruke og legge dem i den rekkefølgen du trenger dem (f.eks. på en hylle eller stol under tavla).

Øv deg på å sette opp bildene mens du forteller for deg selv, og bestem deg for hvor de ulike figurene skal stå.

En idé kan være å la en eller flere av de større barna lese noen bibelsitater underveis. La dem få en lapp med sitatet på - med stor tydelig tekst. Merk lappene slik at du vet hvem som har hvilken tekst. Bibelsitatene er markert med uthevet skrift.

Oversikt over figurer fra Betty Lukens flanellograf

Scene 1: I Nasaret.

Bakgrunn: INNENDØRS med dør (236), vindu (230), bord (227) med blomst (241), stol (231, 232), plante (241) i hjørnet.

Figur: Maria (99).

Scene 2: Maria får overraskende besøk.

Bakgrunn: Samme som ovenfor.

Figurer: Maria (99) og engel (9B).

Scene 3: Josef får beskjed.

Bakgrunn: INNENDØRS med vindu (230A).

Figurer: Sovende Josef (76), engel (9B).

Fortelling med flanellograf

Scene 1: I Nasaret.

Nå var det gått mange hundre år siden Gud reddet israelittene ut fra Egypt. Gud hadde siden gitt dem et godt land å bo i. Det landet kalles Israel. I Israel er det en by som heter Nasaret. For 2000 år siden bodde det en jente der som het Maria. (*Sett opp fig. 99 til venstre for døren.*) Hun bodde hjemme hos moren og faren sin. Men det var noe hun gledet seg til: Snart skulle hun gifte seg med Josef og flytte hjem til ham.

Scene 2: Maria får overraskende besøk.

En dag da Maria var alene hjemme i huset, skjedde det noe merkelig. Engelen Gabriel kom inn til henne. (*Sett opp fig. 9B.*) Han sa: **«Vær hilset, du som har fått nåde! Herren er med deg!»** (Luk 1,27). Maria ble forskrekket over det engelen sa. Hun skjønnte ikke hva han mente. Men engelen forklarte: «Ikke vær redd, Maria! For du har funnet nåde hos Gud. Hør! Du skal bli med barn og føde en sønn, og du skal gi ham navnet Jesus. Han skal være stor og kalles Guds Sønn, og han skal være konge til evig tid.»

Maria undret seg fremdeles. «Hvordan skal dette kunne skje, når jeg ikke har vært sammen med noen mann?» spurte hun. Engelen fortalte henne den store hemmeligheten: **«Den hellige ånd skal komme over deg, og Den høyestes kraft skal overskygge deg. Derfor skal barnet som blir født, være hellig og kalles Guds Sønn** (Luk 1,35).

Engelen fortalte at Elisabet, en slektning av Maria, også ventet barn, enda hun var gammel! **«For ingen ting er umulig for Gud»** (Luk 1,37).

Da sa Maria: «Se, jeg er en tjener for Herren. La det skje med meg som du har sagt» (Luk 1,38). Så forsvant engelen. (*Fjern alle figurene fra bakgrunnen.*)

Scene 3: Josef får beskjed.

(*Sett opp vindu 230A.*)

Josef skulle gifte seg med Maria, og det gledet han seg til! For han var veldig glad i henne.

Men så fikk han vite noe som gjorde ham svært trist: Maria ventet barn! «Hun har altså funnet seg en annen mann,» tenkte Josef. «Hun kan ikke gifte seg med meg, enda vi er trolovet med hverandre.» Josef lurte på hva han skulle gjøre. Han ville ikke lage noe bråk for Maria, men ville skilles fra henne i all stillhet. Da han hadde bestemt seg for det, gikk han og la seg. (Sett opp fig. 76.) Men den natten hadde han en helt spesiell drøm! En engel fra Gud viste seg for ham i drømmen og snakket til ham. (Sett opp fig. 9B.) «Josef, Davids sønn!» sa engelen. «Vær ikke redd for å ta Maria hjem til deg som din kone. Hun har ikke funnet seg noen annen mann, for barnet hun venter, er Guds Sønn. **«Hun skal føde en sønn, og du skal gi ham navnet Jesus, for han skal frelse sitt folk fra deres synder»** (Matt 1,21). Engelen minnet ham også på noe som Gud hadde fortalt til profeten Jesaja flere hundre år før: «Se, jomfruen skal bli med barn og føde en sønn, og de skal gi ham navnet Immanuel - det betyr: Gud med oss.» Josef ble glad! Han skulle likevel få gifte seg med Maria! Og han ville hjelpe henne med å passe på sønnen til han ble stor.

6.6.4 Sprell levende: «Josef-monolog» (SL 2)

Formidling alt. 1

Josef-monolog

av Hege Holmqvist

På scenen er det et kafébord. På bordet står det salt, pepper og tannpirkerbeholder. Josef sitter og drikker kaffe og leser avisen. Viktig at salt og pepperbøssene er store og gjennomsiktede. Kaffekruset bør være i en sterk farge, for eksempel knall rød.

Tanken er at disse objektene som er på bordet, skal brukes som illustrasjon på det han sier. Han prøver å forklare dette utrolige som har skjedd, og bruker de hjelpemidlene som han tilfeldigvis har for hånden.

Josef: Kjæresten min kan fortelle de mest utrolige historier. En dag så fortalte hun at hun hadde vært på rommet sitt, og da hun holdt på å legge seg, da ...

Ja, la oss si at dette er Maria. Hun har svart hår. *(Han tar pepperbøssene og plasserer den på bordet. Rydder vekk det andre, slik at han kan plassere den midt på bordet.)*

Hun var altså på rommet sitt. Ante fred og ingen fare. Skrev i dagboken sin, planla bryllupet ... i det hele tatt: holdt på med sitt. Så idet hun skulle legge seg, så var det akkurat som om noe dekket hele rommet. *(Han tar avisen over pepperbøssene.)* Det var som en sky hadde kommet inn i rommet. Hun fortalte meg hvordan frykten stakk i hjertet. *(Han tar og kaster en tannpirker som et symbol på frykten som angriper henne. Han tar helt av. Er på en måte i sin lille lekeverden.)* *(Han oppdager at han har tatt litt av og blir litt flau.)* Ja altså, det var denne tåkeskyen. Uansett, så kom det en engel inn i rommet hennes. *(Han tar saltbøssene og plasserer den ved siden av «Maria».)* «Hei,» sa engelen. *(Han bruker salt- og pepperbøssene som to dukker.)* Maria ble stiv av skrekk. Hun holdt på å besvime av frykt. Hun kjente frykten stikke henne i hjertet. *(Han tar igjen av på bruken av «dukkene» og tannpirkerne.)* Eh, hun ble redd.

Engelen hadde sett på henne og sa hun ikke skulle være redd. Så hadde han sagt at Gud hadde utvalgt henne til å være mor til Guds Sønn.

Jeg er en Herrens tjener, hadde hun svart, og så fløy engelen igjen. *(Bruk også bøssene til å spille Maria og engelen.)*

(Han setter ned «dukkene» og ser på publikum fortsatt lent over bordet.) Jeg trodde ikke på henne da hun fortalte meg det. Jeg syntes faktisk at det var en så dum historie at jeg ikke ville være kjæresten hennes lenger. Jeg ville i hvert fall ikke gifte meg med henne.

Nei, jeg hadde aldri trodd henne, *(han setter seg tilbake på stolen)* hvis ikke det samme hadde hendt meg.

Jeg lå og sov, og i drømmen min kom engelen på besøk til meg. «Ikke vær redd for å gifte deg med Maria,» sa han. Maria har sagt ja til det Gud spurte henne om. Hun sa ja til å være mor til Guds Sønn.

Da jeg våknet, forstod jeg at det var den samme engelen som hadde besøkt Maria som nettopp hadde snakket til meg i min drøm. Maria hadde hatt besøk av en engel, og hun hadde sagt ja til det Gud spurte henne om. Hun hadde fortalt sannheten hele tiden. Og nå skal hun bli mor til Frelseren, Jesus, og han skal vokse opp i vår familie.

Hun er den modigste jeg kjenner. For ei dame! *(Han tar med seg avisen og går av scenen.)*